

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Polona ČERNE

**UREDITEV PARKOVNEGA VRTIČKARSKEGA
OBMOČJA V PIRANU**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Polona ČERNE

**UREDITEV PARKOVNEGA VRTIČKARSKEGA OBMOČJA V
PIRANU**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

DESIGNING TOWN PARK GARDENING AREA IN PIRAN

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija Krajinske arhitekture. Delo je bilo opravljeno na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. Matjašec Darjo.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Davorin GAZVODA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Darja MATJAŠEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Ana KUČAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Polona Černe

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 712.25:712.28:635.018(497.4Piran)(043.2)
KG	krajinska arhitektura/vrtičkarstvo/mestne zelene površine/Piran
AV	ČERNE, Polona
SA	MATJAŠEC, Darja (mentorica)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2016
IN	UREDITEV PARKOVNEGA VRTIČKARSKEGA OBMOČJA V PIRANU
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XII, 67, [4] str., 1 pregl., 69 sl., 3 pril., 75 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Diplomsko delo se ukvarja z umeščanjem parkovnega vrtičkarskega območja v neposredno zaledje piranskega mestnega jedra, na terasirano pobočje Mogorona. Da je umestitev možna, dokazujejo ugotovitve iz analiz, ki razkrivajo različne potencialne, ki jih območje obravnave ima, da postane javna zelena površina, kot prikazujejo potrebe prebivalcev po vzpostavitvi novih. Piran nima mestnega parka, v mestnem jedru pa je malo tudi zasebnih vrtov, zato bi park in vrtički opravljali pomembne funkcije mestnega zelenja, ki sedaj manjkajo, med njimi najpomembnejše številne socialne funkcije. V podani rešitvi je predvidena ureditev razčlenjena na enote, ki imajo različne vloge pri zadovoljevanju potreb prebivalcev in turistov. V osrednjem delu je park, ki deluje kot glavna povezava in poteka med skupnostnimi vrtovi, kjer bi domačini sodelovali pri vrtičkarstvu, kar bi lahko predstavljalo dodatno turistično ponudbo. Prebivalci bi imeli tudi možnost najema zasebnih vrtičkov. Čez območje bi bile vzpostavljene nove peš poti, s katerimi bi se mesto bolje povezalo z zaledjem, kar bi pomagalo vključiti notranjost Piranskega polotoka v mrežo javnih zelenih površin širšega območja obravnave, ki so sedaj skoncentrirane predvsem ob obali.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 712.25:712.28:635.018(497.4Piran)(043.2)
CX	landscape architecture/urban gardens/park/urban green space/Slovenia/Piran
AU	ČERNE, Polona
AA	MATJAŠEC, Darja (supervisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY	2016
TI	DESIGNING TOWN PARK GARDENING AREA IN PIRAN
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	XII, 67, [4] p., 1 tab., 69 fig., 3 ann., 75 ref.
LA	sl
Al	sl/en
AB	The thesis deals with the placement of the park garden-plot area in the close proximity of Piran city center, on the terraced slope of Mogoron hill. Various analyzes prove extensive potential of subject area to become a public green space, and also confirm, that such placement is possible. On the other hand they indicate needs of the local population to extend public green space. Piran does not have a town park in the city center and has also low proportion of private gardens. As such, in the thesis suggested park and gardens provide important improvement of urban greenery and have significant influence to their social functions too. In the given solution the area is broken down into units, which have different roles in meeting the needs of residents and tourists. In the central part is the park, which acts as the main link between the communities of gardens, where local residents are involved in gardening, which could also be attractive to tourism. Private gardens could also be hired by the municipality. Across the area a new grid of footpaths will be created, which will place stronger links with the hinterland with the aim to link the inner part of the Piran peninsula, to the city center along the coastline with its limited public greenery.

KAZALO VSEBINE

	Str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	II
KEY WORDS DOCUMENTATION	III
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	VIII
KAZALO PRILOG	XII
1 UVOD	1
1.1 PROBLEM	1
1.2 NAMEN IN CILJI NALOGE	1
1.3 METODA DELA	1
2 MESTNE ZELENE POVRŠINE	3
2.1 ZELENİ SISTEM	3
2.2 ODPORTE MESTNE POVRŠINE	4
2.3 FUNKCIJE MESTNEGA ZELENJA	4
2.3.1 Ekološka funkcija mestnega zelenja	5
2.3.2 Socialna funkcija mestnega zelenja	6
2.3.3 Oblikovno – strukturna funkcija mestnega zelenja	8
2.4 JAVNE ZELENE POVRŠINE	10
2.4.1 Struktura javnih zelenih površin	10
2.4.2 Park	12
2.4.2.1 Zgodovina javnih parkov	13
2.4.2.2 Tematski parki	13
2.4.2.3 Mediteranski parki	14
2.4.3 Vrtički	15
2.4.3.1 Pojavne oblike vrtičarskih območij	16
3 ANALIZA ŠIRŠEGA OBMOČJA OBRAVNAVE	24
3.1 OPIS IN RAZVOJ MESTA	24
3.1.1 Vpliv morfogeneze Pirana na ožje območje obravnave	27
3.2 ODPORTE POVRŠINE ŠIRŠEGA OBMOČJA OBRAVNAVE	28
3.3 ZELENE POVRŠINE ŠIRŠEGA OBMOČJA OBRAVNAVE	30
3.3.1 Stare razglednice s piranskimi zelenimi površinami	32
3.4 PREDVIDEN RAZVOJ ODPRTIH IN ZELENIH POVRŠIN	32
4 ANALIZA OŽJEGA OBMOČJA OBRAVNAVE	34
4.1 UMESTITEV V PROSTOR	34
4.2 OPIS OBMOČJA	34
4.3 PREGLED KART	36

4.3.1	Dejanska raba	36
4.3.2	Nepremična kulturna dediščina	37
4.3.2.1	Piranske kulturne terase ali paštni	38
4.4	STRUKTURNA ANALIZA	40
4.5	ZAZNAVNA ANALIZA	41
4.5.1	Anketa med meščani	42
4.6	STANJE PROSTORA	46
4.6.1	Relief	47
4.7	DOSTOPI	47
4.8	MOŽNOSTI PREBIVALCEV STAREGA MESTNEGA JEDRA ZA OBDELOVANJE LASTNIH VRTOV	48
5	UREDITEV PARKOVNEGA VRTIČKARSKEGA OBMOČJA	49
5.1	OPIS REŠITVE	49
5.2	ZASNOVA	53
6	SKLEP	60
7	POVZETEK	61
8	VIRI	62
8.1	CITIRANI VIRI	62
8.2	DRUGI VIRI	67
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Rezultati vprašanja katera raba je najprimernejša na ožjem območju obravnave.....	45

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Howardov krožni model vrtnega mesta (Howard, 1902), Zeleni sistem radialne oblike na primeru mesta Münster (Green space ordinance graphic, 2013), Mrežni zeleni sistem mesta Chandigarh, ki ga je zasnoval Le Corbusier (Ogrin, 2010)	3
Slika 2: Park Angiolina v Opatiji (Landscapenotes, 2014)	14
Slika 3: Park Güell v Barceloni (Landscapenotes, 2012)	15
Slika 4: Skupnostni urbani vrtnički v Krakovem: Senčnica (Krakovski vrt, 2015), Pogled na vrtničke (Tagsecond, 2015), Pogled na vrtničke iz zračne perspektive (Metina lista, 2016)	17
Slika 5: Skupnostni začasni vrtnički v okviru projekta Onkraj gradbišča (Onkraj gradbišča, 2016), (Ipop, 2016)	18
Slika 6: Partnersko kmetijstvo na primeru Miracle farm v Quebecu (Miracle farm, 2016)	19
Slika 7: Terapevtski vrt in delovna terapija v psihiatrični bolnišnici Begunje na Gorenjskem (Zupan, 2012)	20
Slika 8: Mestni vrtnički v Ljubljani (Mestni vrtnički, 2016)	21
Slika 9: Individualna začasna raba na Novih Žalah in njena odstanitev (Vrtničkarji., 2007)	22
Slika 10: Ureditev vrtničkov na Dunaju začetka dvajsetega stoletja (Das Kleingartenwesen..., 1939)	23
Slika 11: Sørensenovi parkovni vrtnički v Nærumu (Pinterest, 2016)	23
Slika 12: Piranski polotok s Portoroškim zalivom in Sečoveljskimi solinami (Apartmaji Ernestini, 2013)	24
Slika 13: Franciscejski kataster, z označenim ožjim območjem obravnave (Franciscejski kataster, 1818)	25
Slika 14: Morfogeneza Pirana (kart. podl.: Franciscejski kataster, 1818; Načrt Pirana iz leta 1889 (Bonin in sod., 1993); Načrt Pirana po predlogi iz 17 stol. (Caprin, 1905); TTN 5, 1994; DOF, 2014; Stare razglednice (Simič, 2000))	26
Slika 15: Razglednica iz leta 1926 s nepozidanim ožjim območjem obravnave (Simič, 2000: 100)	27
Slika 16: Današnje stanje z označenim ožjim območjem obravnave	27
Slika 17: Obalna promenada v Portorožu	28
Slika 18: Piranske ulice	28

Slika 19: Portoroško kopališče	28
Slika 20: Odprte površine širšega območja obravnave (kart. podl.: TTN 5, 1994; DOF, 2014).....	29
Slika 21: Manjši lokalni parki v Piranu	30
Slika 22: Zelenje v okviru turistične infrastrukture	30
Slika 23: Zelene površine širšega območja obravnave (kart. podl.: Raba, 2010; TTN 5, 1994; DOF, 2014).....	31
Slika 24: Razglednica iz leta 1932, ki prikazuje pogled skozi park proti obzidnemu stolpu (Simič, 2000: 85)	32
Slika 25: Razglednica poslana med vojnama, prikazuje senčni vrt s pogledom na obzidje (Simič, 2000: 85)	32
Slika 26: Razglednica iz začetka 20. stoletja s pogledom na Mogoron. Ob opisu razglednice je navedeno, da so si tam pirančani urejali vrtove (Simič, 2000: 98)	32
Slika 27: Shema stanja zelenih in odprtih površin (kart. podl.: TTN 5, 1994; Namenska raba, 2010)	33
Slika 28: Umestitev ožjega območja obravnave v prostoru (kart. podl. TTN5, 1994)	34
Slika 29: Fotogrametrični posnetek območja obravnave iz leta 1953 (Bernik, 1968: 131), ki prikazuje večjo ohranjenost strukture obdelovalnih zemljišč in manjšo zaraščenost, iz česar je razvidno, da je bilo kmetijstvo intenzivnejše	35
Slika 30: Zračni posnetek območja obravnave v današnjem času (DOF, 2014), iz katerega je razvidna večja zaraščenost, ki je posledica manj intenzivne kmetijske rabe	35
Slika 31: Panorama območja obravnave	35
Slika 32: Pogled iz območja obravnave na mesto, z označenimi vertikalnimi dominantami	35
Slika 33: Fotografije s terena	36
Slika 34: Dejanska raba (kart. podl. Raba tal, 2010; TTN5, 1994)	37
Slika 35: Karta nepremične kulturne dediščine (kart. podl. Kulturna dediščina, 2009; TTN5, 1994)	38
Slika 36: Prerez starih, tradicionalnih kulturnih teras v Strunjanskemu zalivu (Križaj Smrdel, 2010: 44)	39
Slika 37: Piranske kulturne terase ali paštni (Terčon, 2004: 41)	39
Slika 38: Strukture v prostoru (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)	40
Slika 39: Zaznavna analiza (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)	41

Slika 40: Združeni odgovori na vprašanje, kam bi umestili mestni park	43
Slika 41: Združeni odgovori na vprašanje, kam bi umestili vrtičke	44
Slika 42: Fotografije, ki so bile na razpolago pri odgovoru na vprašanje kakšna bi bila najprimernejša raba na območju obravnave (Mediterranean garden society, 1994), (Flickriver, 2014)	45
Slika 43: Stavbno tkivo (kart. podl. TTN5, 1994).....	46
Slika 44: Ceste in poti (kart. podl. TTN5, 1994).....	46
Slika 45: Visoka vegetacija (kart. podl. DOF, 2014)	46
Slika 46: Kulturne terase (kart. podl. TTN5).....	46
Slika 47: Relief z označenimi prečnimi prerezi (kart. podl. TTN5).....	47
Slika 48: Prečni prerezi reliefa (kart. podl. TTN5, 1994).....	47
Slika 49: Lidar senčenje (Atlas okolja, 2016)	47
Slika 50: Dostopi do mesta (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)	48
Slika 51: Dostopi do območja (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014).....	48
Slika 52: Z avtomobilom prevozne ulice in pešcem dostopne poti (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)	48
Slika 53: Razvoj ideje s funkcionalno shemo	51
Slika 54: Principi preurejanja teras	52
Slika 55: Zasnova, 1: 500	53
Slika 56: Shema dostopnosti	54
Slika 57: Shema programa	54
Slika 58: Shema rabe	54
Slika 59: Shema poti	54
Slika 60: Shema teras	54
Slika 61: Shema stopnic in zidov	54
Slika 62: Shema drevnine	54
Slika 63: Shema urbane opreme	54
Slika 64: Shema tlorisa z označenimi prerezi.....	55
Slika 65: Prerezi, 1:500	55

Slika 66: Vzdolžni pogled na zgornji del parka s skupnostnimi vrtovi, 1:250.....	56
Slika 67: Prostorski prikaz A	57
Slika 68: Prostorski prikaz B	58
Slika 69: Prostorski prikaz C	59

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni list 1

Priloga B: Anketni list 2

Priloga C: Anketni list 3

1 UVOD

Naloga predvideva umestitev parkovnega vrtičkarskega območja v neposredno zaledje starega mestnega jedra Pirana, kjer se teren vzpne proti griču Mogoron. Območje je primerno za mestni park z obsežnim vrtičkarskim območjem, za kar je dovolj prostora, povezave z mestom pa so že vzpostavljene.

1.1 PROBLEM

Piran je zgoščeno poseljeno mesto, ki se je razvijalo fazno iz smeri rta in pri tem ni puščalo prostega prostora, ki bi bil lahko namenjen večjim zelenim površinam, kot so mestni park ali zasebni vrtovi. Prebivalci so tako prikrajšani za koristne funkcije, ki jih večje zelene površine nudijo, saj je javnega zelenja v mestu zelo malo. Pojavi se nekaj lokalnih parkov in drevored borovcev ob promenadi, kar pa ne zadostuje potrebam po zelenju, kot to zagotavlja mestni park. Primankuje tudi zasebnih vrtov, kar pomeni, da se z vrtičkarstvom ukvarjajo le redki posamezniki, ki imajo privatne vrtove v mestu in tisti, ki najemajo vrtičke v zaledju mesta. Vrtičkarska raba je bila tam skozi zgodovino vselej prisotna, saj so meščani za kmetijstvo potrebne zelene površine vedno izbirali strme terene v okolici mesta, ki so jih v ta namen terasirali. Ožje območje obravnave, ki meji na južno stran mesta, ima funkcijo vrtičkarskega območja še vedno, ampak je povsem v privatni uporabi, zato je nedostopno in deloma zaraščeno. Nekdanje povezave so prekinjene in se končujejo pred ograjami. Teren je zelo strm in delno terasiran vendar so terase izpostavljene propadanju. Ker so že nezaščitene so tudi precej nevarne.

1.2 NAMEN IN CILJI NALOGE

Naloga se ukvarja s snovanjem načrta piranskega mestnega parka, umeščenega v na novo vzpostavljeno vrtičkarsko območje. Ureditev naj bi zagotavljala manjkajoče funkcije, ki jih prebivalcem nudijo obstoječe piranske zelene površine in konkretna lokacija. Revitalizirano območje bi dobro delovalo na povezanost območij, na katera meji, zagotovile pa bi se tudi ugodnosti, ki jih prebivalcem ponuja mestni park z vrtičkarskim območjem, in ugodnosti na področju turizma.

1.3 METODA DELA

Da je bilo zasnovanje rešitve možno, je bil najprej opravljen delovni postopek, razdeljen v dve fazi. Prva obsega teoretični del in ugotavlja, kaj mestne zelene površine so, za kar je bila pregledana literatura s tega področja. Ugotovitve so pomagale opredeliti, katere

lastnosti mora imeti mestni park z vrtičkarskim območjem. Postalo je jasno, da Piran potrebuje večjo zeleno površino, saj osnovne funkcije, ki jih večja zelena površina zagotavlja, sedaj niso na voljo.

V drugi fazi so bile opravljene analize, ki se ukvarjajo s konkretno lokacijo, določeno s karto Namenske rabe prostora, po kateri je to območje namenjeno za javno zeleno površino. V analizah je prikazano, kakšne so lastnosti ožjega območja obravnave, kako ožje območje obravnave funkcionira v širšem prostoru in kakšen odnos ima z mestom ter prebivalci. Z namenom ugotavljanja stanja, je bila pregledana literatura o Piranu in s področja terasiranega sveta v Slovenskem primorju. Preverjena je bila zakonodaja s področja kulturne dediščine, zaradi omejitev in zahtev pri poseganju v objekte in območja s takšnim varstvom. Različno kartografsko gradivo, zgodovinsko in današnje, je nudilo vpogled v sestav območja in njegovo spreminjanje. Opravljena je bila anketa, ki je ugotavljala želje in potrebe prebivalcev mesta glede mestnega parka in vrtičkov in glede konkretne lokacije. Dostop iz mesta ter dejansko stanje je bilo raziskovano na terenskem ogledu, ki je razkril gosto terasiran teren, s suhozidnimi terasami iz peščenjaka, ki ne omogoča dostopa gibalno oviranim in je na mestih precej nevaren. Rešitev upošteva vsa dognanja teoretičnega dela in analiz.

2 MESTNE ZELENE POVRŠINE

Simonetijeva (1992) opredeli mestne zelene površine kot vse zelene površine v okviru mesta in njegovega vplivnega območja. Bilgili in Gökyer (2012) na splošno razložita, da za mestne prebivalce predstavljajo povezavo z naravo, ki je nujna za zagotavljanje mnogih koristi in opravljanje različnih funkcij, ki izboljšujejo bivalno okolje. Z rastjo mest se povečuje tudi njihov pomen, saj omilijo negativne vplive urbanizacije, pri kateri so najranljivejše prav mestne zelene površine, saj so za novo pozidavo najprivlačnejše.

2.1 ZELENI SISTEM

Koncept zelenih površin Simonetijeva (1992: 105) definira kot "načrt mestnih zelenih površin, ki je rezultat združevanja obstoječih zelenih površin z novopotrebnimi v sistem, ki je del mestnega načrta. Njegovi sestavni deli so različne zelene površine, ki so logično in smiselno razporejene po vsebinski in funkcionalni soodvisnosti". Opisuje še, da celostno urejanje področja pomaga ustvariti enega izmed sistemov, od katerih je odvisna organizacija dela in življenja v mestu. Pri tem po Simonetijevi (1992) obstajajo posamezna pravila, ki določajo, kakšno je medsebojno povezovanje prvin sistema ter kakšen je odnos med zelenim sistemom in drugimi prostorskimi prvinami (Simoneti, 1992).

Slika 1 (od leve proti desni): Howardov krožni model vrtnega mesta (Howard, 1902), Zeleni sistem radialne oblike na primeru mesta Münster (Stadt Münster, 2013), Mrežni zeleni sistem mesta Chandigarh, ki ga je zasnoval Le Corbusier (Ogrin, 2010)

Kadar mesto nastane kot novotvorba ali v obstoječem mestu zelenja ni, se pri načrtovanju zelenega sistema običajno uporablja različne oblike krožnih, radialnih in mrežnih modelov, ki se jih prilagaja že obstoječim prvinam zelenja ali se vegetacija umesti na novo. Običajno se zeleni sistem oblikuje kot nadgradnja zatečenih razmer obstoječega stanja, ki vsebuje naravne ali ustvarjene danosti, pri tem se posamične zelene površine načrtovalsko zloži v

sistem (Ogrin in sod., 1994). Potreba po opredelitvi zelenega sistema v mestu izhaja iz neustreznega stanja v odprtem prostoru, kjer zelenih površin primanjkuje, ali so preveč oddaljene od uporabnikov. Neustrezen je lahko tudi značaj zelenih površin, kjer gre praviloma za njihovo pomanjkljivo ureditev. Zelene površine morajo zadovoljevati potrebe prebivalcev območij v svoji bližini in omogočati ugodno navezavo na preostali zeleni sistem. Če zeleni sistem optimalno deluje, služi različnim namenom in je nosilec številnih funkcij, pomembnih za okolje, podobo mesta in mestno prebivalstvo.

2.2 ODPRTE MESTNE POVRŠINE

Odperte mestne površine predstavljajo pomemben del urbanega okolja, saj se na njih odvija javno življenje, hkrati pa oblikujejo podobo in identiteto kraja. Ogrin (1982) navaja, da v odprt prostor spadajo vsa območja v mestu, ki niso pozidana in imajo ploskovni značaj. Od pozidanih se po Bratini (1997) ločijo po večji vsestranskosti, fleksibilnosti, neformalnosti in ustvarjalnosti. Na njih se prepletajo različne poti, dogajanja in dejavnosti, ki prostor delajo dinamičen in raznolik. Umeščenost, oblika in zahteve prebivalcev določajo, kako bo odprta površina znotraj kraja delovala in kakšno vlogo bo imela. Različni prostori, ki se ob tem pojavljajo, se v grobem delijo na: trge, parke, ulice, pasaže, igrišča, parkirišča,... (Bratina, 1997). Na podlagi vrednotenja ljudi in z vidika mestotvornosti, so nekatere odprte površine pomembnejše od drugih. Identiteto kraja najbolj določa trg, ki nosi največ funkcij odprtega prostora. Ogrin (2010) opisuje, da je trg glede na arheološke raziskave, najstarejša oblika javnega prostora v mestu, ki se je pojavila že v antiki in razvila iz potrebe po zbiranju prebivalcev in opravljanja številnih drugih funkcij. Simonetijeva (1997) dodaja, da so bile odprte površine nosilke številnih funkcij tudi v srednjem veku, ki so se precej razlikovale od teh, ki jih opravljajo v sodobnem času.

2.3 FUNKCIJE MESTNEGA ZELENA

Prisotnost zelenja v mestu ustvarja za njegovo delovanje koristen in pester nabor funkcij. Pomembnejše med njimi so v nadaljevanju razdeljene na socialne, ekološke ter oblikovno - strukturne funkcije mestnega zelenja. Podobno razdelitev uporabljajo različni avtorji, med drugimi Stiles (2013), ki funkcije mestnega zelenja razdeli na socialne in družbene, okoljske in ekološke ter strukturne in simbolne. Tudi Škulje Erjavčeva (2008) izpostavi koristi mestnega zelenja za prebivalstvo, za okolje in njegov potencial za strukturiranje in sooblikovanje urbanega prostora. Skupno delovanje treh osnovnih funkcij ustvarja pogoje za trajnostni razvoj mesta in prijetnejše življenje v njem.

2.3.1. Ekološka funkcija mestnega zelenja

Kos (2008) ekološko funkcijo mestnega zelenja izpostavi kot najpomembnejšo, saj zelene površine označi za mestna pljuča, ki kot življenjsko pomemben element, omogočajo normalno delovanje mesta. Kot ugotavlja Kryštufek (2000), v mestu vladajo posebni pogoji, zaradi katerih se od okolice loči po vrsti abiotskih dejavnikov. Zelene površine blažijo njihove negativne učinke, pri čemer pomembno vlogo igra razmerje razsežnosti zelenih površin do velikosti mesta (Kos, 2008). Pozitivni učinki zelenja na vitalnost mesta so zapleten in večplasten pojav, zato so v nadaljevanju predstavljeni le najpomembnejši med njimi.

Klimatske izboljšave

Stalno onesnaževanje zaradi prometa in industrije, je najpomembnejši vzrok za zniževanje kvalitete zraka v mestih. Skupaj z obsežnimi betonskimi površinami, onesnaževanje vpliva še na ostale abiotske dejavnike v mestih. Mednje sodijo predvsem višje povprečne in ekstremne temperature oziroma temperaturna nihanja, manjša prevetrenost in relativna zračna vlaga, večja oblačnost in količina padavin ter izgube padavinske vode (Kryštufek 2000). Intenzivnost teh dejavnikov omeji zadostna količina vegetacije, ki s svojo sposobnostjo vezave prašnih delcev, ogljikovega dioksida in vode vpliva na manjšo onesnaženost in zagotavlja hladnejši in bolj vlažen zrak. Na ta način posamezne zelene površine z ustvarjanjem lastne mikroklimе izboljšujejo klimatske pogoje v svoji bližini okolici. Na ravni celotnega mesta je klima ugodnejša zaradi ustreznega delovanja zelenega sistema.

Zagotavljanje življenjskega prostora za divje rastline in živali

Mestne zelene površine nudijo primerne habitate za mnoge vrste prostoživečih rastlin in živali, značilnih tako za podeželje kot mesto. Zeleni koridorji in klini vrstam omogočajo prehod po zelenem sistemu, s čimer jim zagotavljajo navezavo na naravna območja, ki na mesto mejijo, kot možnost razširitve življenjskega prostora v okviru mesta (Stiles, 2013). Kokot Kranjčeva in Vovk Koržetova (2013) ugotavljata, da mestno zelenje ni prvobitni ekosistem, saj vse bolj zastopane neavtohtone vrste ustvarjajo nove oblike ekosistemov, ki v naravi ne obstajajo. Kryštufek (2000) opisuje, da je pri ukvarjanju z ekologijo urbanih sistemov v uporabi koncept motenj, ki ekosistem mesta obravnava kot neuravnotežen sistem, saj ga motnje ves čas pretresajo. Motnje so sestavi del vsakega naravnega sistema in če so pravilno odmerjene, zagotavljajo v ekosistemu potrebno dinamiko, ki je pogoj za visoko stopnjo biodiverzitete. V urbanem okolju so motnje še toliko večje, zato je dinamika urbanih ekosistemov izjemno velika. Prostor, ki postane na voljo, hitro

kolonizirajo mnoge rastline z dobro razvitimi disperzijskimi sposobnostmi. Od tu naprej si skozi prva desetletja sukcesijske faze hitro sledijo.

Omejevanje hrupa

Mesta spremlja zvočno onesnaževanje, ki je še intenzivnejše zaradi gladkih, betonskih površin. Omejiti ga je možno z različnimi ukrepi, med drugim z ustrezno vegetacijo, ki zmanjšuje njegovo jakost. S tem razlogom se med prometnicami in stanovanjskimi območji nameščajo pasovi zelenja, ki so še učinkovitejši v kombinacijah z nasipi ali protihrupnimi ograjami (Stiles, 2013). Kako uspešno bo blaženje hrupa je v splošnem odvisno od velikosti zelenih površin in tipa vegetacije.

Vplivanje na hidrološki krog – upravljanje z meteornimi vodami

Stiles (2013) razlaga, da imajo z vegetacijo porasla območja veliko sposobnost zadrževanja vode za določen čas. Velik del vode se skozi rastline transpirira v atmosfero ali zaradi prepleta koreninskega sistema in žive prsti počasneje odteka v tla. Obsežne, gosto poraščene površine imajo zato varovalno funkcijo, saj pomagajo ohranjati poplavno varnost, če se nahajajo na pravih mestih.

2.3.2. Socialna funkcija mestnega zelenja

Kakor opisuje Hladnikova (2000), se ljudje vse bolj zavedajo prednosti, ki jih nudi preživljanje prostega časa v naravnem okolju, saj opažajo koristne vplive narave na telesno in psihično počutje. Ob sočasnem zavedanju o omejenosti prostora in ogroženosti okolja, mestno zelenje, ki predstavlja naravo v mestu, za prebivalce postaja pomembna vrednota, ki kot nepogrešljiv del mesta, zagotavlja zanj značilne socialne funkcije. (Bratina, 1997). Med pomembnejše spadajo:

Zagotavljanje prostora za počitek in rekreacijo

Je najbolj osnovna socialna funkcija, ki se odvija pretežno v parkih. Na to področje se uvrščajo dejavnosti, kot so otroška igra, šport, rekreacija in počitek. Medtem, ko nekatere od teh dejavnosti za svoje udejstvovanje zahtevajo določeno prostorsko opremo, drugim zadošča že ustrezno oblikovan prostor. Pri tem je potrebno zagotoviti primernost mestnega zelenja za različne družbene skupine (Stiles, 2013).

Stik z naravo

Potrebe po stiku z naravo so pri ljudeh različne in se iz tega razloga, kot ugotavlja Simonetijeva (2000), zadovoljujejo izrazito individualno. Od posameznika je odvisno, kako pogosto želi biti v naravnem okolju in katere dejavnosti bo tam izvajal (Sinometi, 1997). V splošnem ljudje preživljajo del prostega časa v naravi, kar po Kosovem (2008) mnenju izvira iz nostalgичnega hrepenenja po naravnem prostoru, ki je vedno spremljalo prebivalce mest. To občutje je posledica človekovega razvoja v naravnem okolju, ki je trajal milijone let, nastanek mest je v primerjavi s tem nedaven. Polič (2000) doda, da so iz tega razloga že ljudje v antični dobi v svoje okolje radi vnašali naravne prvine, saj so vedeli, da jim stik z njimi koristi. Ko so se mesta intenzivneje razvijala in se širila v naravno okolje, je po razlagi Bilgiliya in Gökyera (2012), prišlo do preobrazbe naravnih in delno naravnih ekosistemov, ki so postali kot del mestnega zelenja. Zato mestno zelenje predstavlja umetno ustvarjen posnetek narave, ki je učinkovit pri zadovoljevanju potreb mestnih prebivalcev po stiku z njo. S tem ponuja kvalitete, ki jih grajeni prostor ne more, velja pa tudi obratno. Kos (2008) ugotavlja, da meščani želijo izkoristiti tako prednosti, ki jih ponuja urbano življenje, kot obiskovati naravo. Simonetijeva (1997) strni, da mestne zelene površine odražajo oba vidika, pri čemer se urbano in naravno programsko ne izključujeta.

Omogočanje socialnih stikov

Ljudje se v zelenem okolju počutijo bolj sproščene, zaradi česar je možnost za socialne stike tam večja. Na prostem se odvija vedno več dejavnosti, ob katerih se ljudje družijo in spletajo nova poznanstva. Kot ugotavlja Stiles (2013), so odprti prostori v mestu pomembni za stike med ljudmi iz različnih družbenih, kulturnih in demografskih skupin, s čimer se prispeva k družbeni koheziji. Po Ward Thompsonovi (2002) so imeli tako vlogo že parki v 19. stoletju, saj so predstavljali demokratične prostore, kjer so bili obiskovalci enakovredni, zato je bila možnost za interakcijo med njimi večja.

Izobraževalna funkcija mestnega zelenja

Preživljanje časa na mestnih zelenih površinah omogoča opazovanje naravnih ciklusov, kjer se z letnimi časi menjajo različne pojavnosti življenja (Fistrič, 2009). Pri tem imajo ljudje možnost spoznavati lastnosti narave in se seznanjati z različnimi vedami, povezanimi z njo. Znanje je podano na nevsiljiv način, saj je od posameznika odvisno ali se bo ob obisku zelene površine še kaj naučil.

Gospodarska funkcija mestnega zelenja

V preteklosti je bila glavna gospodarska funkcija mestnega zelenja pridobitna oziroma oskrbna, saj so zelene površine v okviru mestnega vplivnega območja izkoriščali za kmetijstvo in gozdarstvo. Druge gospodarske funkcije so pridobile na pomenu šele v zadnjih dveh stoletjih, v katerih je mestno zelenje postalo nosilec novih vlog in pomenov. Pomembni so postali predvsem koristni vplivi zelenih površin na mesto in njegove prebivalce, katere je možno meriti z ekonomskimi kazalniki. Eno od pomembnih gospodarskih funkcij tako predstavlja zniževanje stroškov porabe energije, saj, kot navajata Bilgili in Gökyer (2012), mestno zelenje vpliva na manjšo porabo pri hlajenju in ogrevanju objektov. Poudarita še, da zemljišča v bližini priljubljenih zelenih površin pridobijo na vrednosti, saj so taka okolja bolj zaželeni za bivanje. Med ekonomske koristi, ki so posredne in zato težje izmerljive, spada še zniževanje stroškov v zdravstvu, kar izvira iz dejstva, da je mestno okolje z zelenimi površinami manj onesnaženo in zagotavlja boljše klimatske pogoje. Ozelenjeni mestni prostori so privlačni za turizem, ki je pomembna ekonomska dejavnost nekaterih mest. Smaniotto Costa in sod. (2008) opozarjajo, da so pri zelenih površinah najopaznejši stroški, ki nastanejo zaradi njihovega vzdrževanja, gospodarske koristi pa pogosto niso prepoznane in upoštevane.

Vplivanje na fizično in psihično zdravje in dobro počutje ljudi

Stiles (2013) navaja, da imajo zelene površine v bližini doma ali dela pozitivne učinke na človekovo telesno in duševno zdravje. Ljudje se zatekajo v naravo, da lažje prenašajo stres in ob tem razgibajo telo, kar jim omogoča lažje soočanje z vsakodnevnimi obveznostmi.

2.3.3. Oblikovno - strukturne funkcije mestnega zelenja

Potrebe prebivalstva in prostorska situacija določajo namembnost in obliko mestnih zelenih površin. Pri tem se po Škulje Erjavčevi (2008) pojavi pester nabor prostorskih rab, ki nosijo različne vloge pri delovanju mesta. Nadaljuje, da so zato vsi raznoliki tipi mestnih zelenih površin pomembni deli mestne krajine, ki skupaj soustvarjajo mestni prostor in kot izpostavi Simonetijeva (1997), tvorijo zeleno maso mesta. Pomembno je, da pri tem izboljšujejo ne le bivalne kakovosti, temveč prispevajo k dobri in prepoznavni mestni podobi (Kučan in Sulič, 2008). Oblikovno strukturne funkcije posamezne zelene površine so posledica dejstva, da vloga, ki jo od nje zahteva okolica, pogosto narekuje njeno prostorsko zgradbo in opremljenost (Šepec Mlakar, 1994). Včasih velja ravno obratno in zaradi prostorske zgradbe ali lastnosti krajinskega ali grajenega elementa pride v ospredje določena funkcija. Na ta proces vpliva psihološki vidik mestnega zelenja, saj določa kako ljudje prostor dojemajo (Stiles, 2013). Razlogi za nastanek, fizična podoba in doživljanje

prostora so pomembni pri spodaj navedenih funkcijah mestnega zelenja, povzetih po Stilesu (2013):

Artikulacija, delitev in povezovanje področij urbane strukture

Z vidika mestotvornosti imajo zelene površine pomembno vlogo pri soustvarjanju strukture mesta in načinu njegove organizacije, saj so nosilke različnih prostorskih funkcij. Ena izmed njih je delitev posameznih delov mesta glede na njihovo namembnost in ločevanje mesta od okoliške krajine. Med najpogostejše oblike zelenja ki opravljajo to funkcijo spadajo zeleni pasovi, koncentrični obroči, zagozde zelenja, zeleni koridorji in ostale manjše zelene povezave (Stiles, 2013). Poleg funkcije ločevanja zelene površine predstavljajo še priložnost za povezovanje različnih delov mesta in zaledja, ob čemer se funkciji ne izključujeta.

Izboljšanje preglednosti mesta

Za dobro preglednost mesta sta potrebni logična razporejenost in hierarhija različnih prostorskih kategorij in povezav med njimi, kar omogoča posamezniku, da si ustvari jasno mentalno sliko celotnega mesta in se v njem dobro znajde. K čitljivosti prostora v veliki meri prispeva še razporeditev posameznih elementov, ki so v prostoru bolj prepoznavni od drugih. Zelene površine so že po videzu kontrastne grajenemu tkivu, zato pogosto nosijo vlogo prostorskega poudarka, za kar so najbolj učinkovita visoka drevesa. Ker je v gosto poseljenih mestih visoka vegetacija precej opazna, lahko dobro označi tudi ostale elemente, ki po Lynchu (2010) opisujejo prostor. Poudari lahko tako prostorske povezave kot tudi robove in vozlišča, najpogosteje pa zelene površine predstavljajo orientacijsko pomembna območja, zaradi katerih so mesta manj monotona in lažje obvladljiva.

Vzpostavitev čutnega kraja

Po Norberg Schultzu (1984) enkratne značilnosti določenega kraja najbolj opredeljujeta pojma prostor in karakter. Prvi se nanaša na konkretno lokacijo kraja, s katero je povezana orientacija v prostoru, pojem karakter pa je odločilen za njegovo prepoznavnost. Razlika je v tem, da se na lokaciji kraja človek nahaja, med tem je izpostavljen njegovemu karakterju, ki predstavlja duh kraja ali *genius loci* – enkratnost ali identiteta določenega kraja. Pri tem poleg fizične podobe na čutno zaznavo kraja vplivajo tudi spremembe letnih časov, ure v dnevu in vreme, pomemben je kulturni okvir v katerem se nahaja. Kot opisujeta Jivén in Larkham (2003), se je pomen besede *genius loci* v Angliji 18. stoletja uporabljal za opis lepote podeželja in vrtov, kjer so v ospredju naravne prvine. V novejšem času se ta pojem

uporablja za opis vseh krajev, še vedno velja, da je s pomočjo naravnih prvin duh kraja bolj prijeten.

Nosilec identitet, pomenov in vrednot

Stiles (2013) označuje posamezne odprte površine in mesto v celoti, kot nosilce pomenov in vrednot, ki pomagajo ustvarjati identiteto posameznika in skupnosti. Nadaljuje, da se glede na to, koliko neki kraj različnim družbenim skupinam pomeni, določi vrednost, ki jo ima za družbo v celoti. Največ pomenov in vrednot nosijo objekti, odprte površine ali zelenje z reprezentativno funkcijo, kar še poudari uporaba simbolov, ki na pomen kraja opozarjajo in ob tem pomagajo graditi njegovo identiteto.

2.4 JAVNE ZELENE POVRŠINE

Da zelena površina deluje kot javna, mora biti, po razlagi Simonetijeve (1997), dostopna javnosti, pomemben je tudi način njene rabe. Vprašanje lastništva pri tem je drugotnega pomena, saj lahko tudi zasebna površina deluje kot javna, vendar ni zagotovila, da je takšna ureditev dolgoročna. Javni interes se uveljavi le z načrtovanjem zelenih površin, ki so javne tudi v lastniškem pogledu, s čimer je zaščiten njihov obstoj. Za njihovo ustrezno delovanje je pomembno, da so prilagojene posebnim problemom ter potencialom mesta in odzivne na potrebe uporabnikov (Kučan in Sulič, 2008). Simonetijeva (1997) ugotavlja, da se te zahteve lažje uresničujejo, če so mestni prebivalci aktivni pri soustvarjanju podobe svojega bivalnega okolja, ki ga pomagajo urejati in vzdrževati. Če ob tem sodelujejo še s prostorskimi načrtovalci in mestnimi oblastmi, prispevajo k višji kvaliteti javnih zelenih površin ob potencialno nižjih stroških vzdrževanja. Simonetijeva (1997) postavlja začetek razvoja javnih zelenih površin v pretekli čas, ko so meščani predvsem pasivno uživali v naravnem in kulturnem okolju, ki je obdajalo mesta, tam je živela tudi večina prebivalstva. Prve javne zelene površine znotraj zgodovinskega mesta, so po razlagi Škulje Erjavčeve (2000), predstavljale ozelenjene odprte površine, ki se od današnjih javnih zelenih površin razlikujejo po vsebini, funkciji in arhitekturnem slogu.

2.4.1 Struktura javnih zelenih površin

Različne zelene površine v mestu so prilagojene opravljanju različnih nalog. Po Bilgiliju in Gökyeru, (2012), so merila za njihovo razvrščanje lastnosti prostora, namen in lastništvo. Prostorske kategorije, ki ob tem nastanejo, skupaj tvorijo strukturo zelenih površin mesta in sestavljajo zeleni sistem (Simoneti, 1997). Pri tem je, kot poudarita Bilgili in Gökyer

(2012), pomemben učinkovit način prostorske organizacije kategorij, da funkcionalno ustrezajo določenemu mestu.

Javne zelene površine predstavljajo ogrodje in najpomembnejšo sestavino zelenega sistema, ki ga sestavljajo še poljavne in zasebne površine. Med vsemi opravljajo največ za mesto koristnih funkcij javne zelene površine, saj pomenijo stik z zelenjem predvsem za prebivalce, ki do zasebnih zelenih površin nimajo dostopa (Simoneti, 1997). Prostorski tipi, ki se pojavljajo, prehajajo od nepogrešljivih za mesto, do tistih, ki prispevajo h kvaliteti mesta, vendar niso osnovne. Pomembnost posamezne površine je še večja v manjših mestih, kjer lahko še bolj prispeva k njegovi značilni podobi in služi njegovim specifičnim zahtevam (Kučan in Sulič, 2008). Tipološka členitev je v nadaljevanju navedena s pomočjo razdelitve, ki jo uporabi Šepec Mlakarjeva (1994) in velja za manjša mesta.

Rekreacijsko zelenje

mestni parki,
lokalni parki,
otroška igrišča,
športna igrišča,
skupnostni vrtički,
individualni vrtički,
sprehajalne poti, sprehajališča,
odprta kopališča,

Ozelenjeni trgi in ulice ter zelene površine ob objektih javnega značaja

ozelenjeni trgi in ulice,
zelene površine z reprezentativno funkcijo,
zelenje ob javnih ustanovah,

Javno ali poljavno stanovanjsko zelenje

Dostopne kmetijske površine

njive,
travniki,
sadovnjaki,

Naravnejše oblike zelenih površin

zelenje ob vodotokih,
gozd ali večje skupine dreves,

Druge oblike zelenih površin

zelenje za členitev,
zelenje z varovalno funkcijo,
pokopališča,
tematske poti,
drevoredi,
ozelenjene parkirne in ostale javne površine.

2.4.2 Park

Prostorska kategorija, ki med zelenimi površinami opravlja največ značilnih funkcij, je park. Za prebivalce je pomembna njihova dostopnost za javnost, saj so v osnovi namenjeni za dobro vseh. Raznolike skupine prebivalstva, kot razlaga Ogrin (2010), v njem najdejo oddih ob doživljanju krajinskih in drugih prizorišč. Ward Thompsonova (2000) opozori na dejstvo, da je to prostor, v katerem so ljudje izpostavljeni svobodi in naravi, ki ne ogroža. Ogrin (2010) nadaljuje, da se ob tem pojavlja dvojnost, ker prizori v parku ob enem nakazujejo na popolno umetelnost in dovršeno ureditev, ob drugem se dopušča prepoznavnost povsem naravnih prvin. Skupaj se pojavljajo: “naravna gradiva, travnata zemljišča, nasadi, vodni motivi, ploščadi, naprave za sedenje, igro in šport” ter druge prostorske oblike, ki so zastopane v večji ali manjši meri. Zaradi tega se parki med seboj razlikujejo in predstavljajo odprte prostore, ki mestom s svojo enkratnostjo podeljujejo značilno podobo.

Pri kategorizaciji parkov so v uporabi mnoga merila, med katerimi najbolj izstopa velikost, ki skupaj z lokacijo in razporeditvijo ostalih zelenih površin določajo njegovo vlogo v mestu. Mestni parki so najobsežnejši in nosijo največji pomen. Brez mestnega parka je osiromašeno, saj njegova prisotnost deluje na celotno mesto. Če mestnega parka ni, naravo v njem nadomešča zasebno zelenje, mestno zaledje ali več lokalnih parkov. Ta dejstva še posebej veljajo za manjša mesta, kjer je učinek posameznega parka še izrazitejši. Vendar lokalni parki ne morejo sprejeti večjega števila obiskovalcev in nimajo klimatskega učinka, ki bi deloval širše od lokalne mikrokline. Med tem ima mestni park zaradi velikosti in pestrosti programov dovolj kapacitet ter sposobnosti za opravljanje različnih pomembnih funkcij. Zaradi teh razlogov je, kot navaja Ogrin (2010), park ena redkih prostorskih kategorij, ki je vedno pozitivno vrednotena. V praksi ni vedno tako. Iz ugotovitev Jacobsove (2009) je razvidno, da je od obiskanosti in rab v okolici odvisno kako uspešen bo park, zato ni nujno, da bo samo njegova umestitev rešila slabo prostorsko situacijo. Odnos okolice s parkom je odločilen za njegovo uspešnost, saj je, kot navaja Ogrin (2010) park socialno pogojena struktura, iz česar izvira tudi njegov nastanek.

2.4.2.1 Zgodovina javnih parkov

Šele z renesanso in koncentracijo prebivalstva v mestih so se pojavile ideje o javnosti dostopni naravi v njem. Takrat so pričeli oblikovati prve javne parke, ki so nastali iz nekdanjih zaprtih vrtov pred pomembnimi objekti (Simoneti, 1997). Ta pojav se je docela razmahnil s koncem 18. stoletja in začetkom industrijske revolucije, ko se je odnos človeka do narave bistveno spremenil. Pričelo se je obdobje romantike, ki je vplivalo na različna področja in spremenilo mišljenje ljudi. Zatekati so se začeli nazaj k naravi. Gorup (1975) povzema, da je park v tem obdobju pridobil vzgojno funkcijo in postal pomembna estetska in filozofska vrednota.

To obdobje je za današnje oblikovanje najpomembnejše, saj se je razmahnil angleški krajinski slog, ki je temeljito spremenil odnos do javnih zelenih površin. Njegov vpliv je klasičen, kar pomeni, da so njegovi principi še danes osnova za oblikovanje parkov. Gazvoda (2001) povzema, da je angleški krajinski slog skušal ujeti podobo idealne narave, s čimer bi se približal rajskemu vrtu, kot so ga opisovali pesniki in pisatelji tistega časa. Nadaljuje, da se je kljub temu dopuščala urejenost, predvsem v predelih neposredno ob osrednjem objektu, kjer so bile še vedno v ospredju geometrijsko oblikovane prvine. Večji del se je stapljal z okoliško krajino in bil sestavljen iz gruč dreves na obsežnih valovitih tratnih ploskvah, z umeščenimi vodnimi motivi in manjšimi arhitekturnimi elementi. Odpirali in zapirali so se različni pogledi, pogosto na osrednji objekt ali na jezero, ki je izginjalo za gručo dreves na bregovih. Ti principi urejanja so še vedno prisotni in jih je, kot razloži Simonetijeva (1997), možno prevesti v različna geografska okolja.

2.4.2.2 Tematski parki

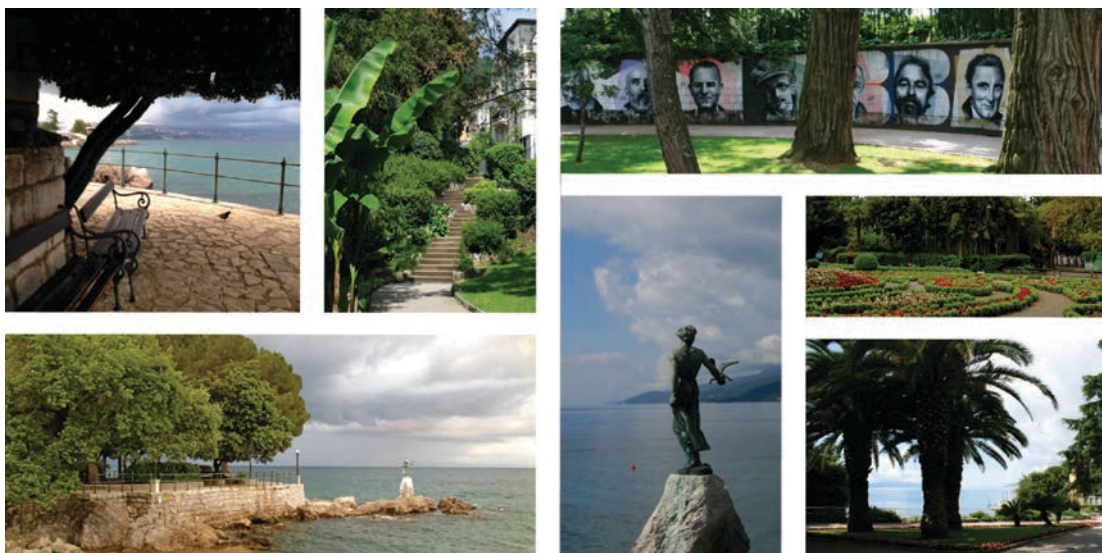
Beseda park v najožjem pomenu označuje javni park. Ko se pojavi v zvezi s pridevnikom, pomeni, da je v njem izražena določena specifičnost prostora. Ogrin (2010) omeni najpogostejše uporabljene krajinske zvrsti, in sicer: "narodni ali nacionalni, naravni, krajinski, športni, muzejski, spominski, industrijski, ekološki, zdraviliški, termalni, terapevtski, gozdni, safari, tehnološki, kopališki park, park skulptur in drugi". Vendar opozori na dejstvo, da naštetih težko sprejmejo vlogo mestnega parka, saj so preveč tematsko in velikostno omejeni.

Tematika parka je odvisna od geografskega položaja, arhitekturnega sloga ali iz dejavnosti, ki se v njem odvijajo. S pestrostjo programov in različnimi tematikami parka se, kot ugotavlja Jacobsova (2009), privablja ljudi z različnimi urniki, kar omogoča, da je park živahen in obiskan čez cel dan. Ogrin (2010) nadaljuje, da, če se želi prebivalstvu omogočiti zadovoljevanje različnih potreb, park potrebuje sestavljeno in raznoliko zgradbo. Kombinacija različnih rab in tematika parka je uspešna le, če se med seboj ne

izključujejo in niso konfliktni z rabami v okolici. Izhajati morajo iz potreb prebivalstva v ožji in širši okolici.

2.4.2.3 Mediteranski parki

V submediteranskem podnebju, veljajo določeni klimatski pogoji, ki vplivajo na rastlinstvo, živalstvo in kulturo v njem. Zaradi bližine morja so zime bolj mile in vlažne, poletja pa vroča in suha. Na področju rastlinstva za obmorske kraje v Mediteranu velja meja oljke, kar pomeni, da tam uspevajo le rastline, ki dolgotrajno ne preživijo nižje temperature od nič stopinj Celzij in tiste, ki jim poletna vročina in slanost v zraku ne škodita. V obmorskih krajih se zato pojavljajo predvsem sukulentne in kserofilne rastline, ki se bujno in cvetoče razraščajo. Rastline so najpomembnejši gradnik parkov, kar velja tudi za parke na območju Mediterana. Pogosto se v bližini morja pojavljajo parki na strmih terenih, kjer rastline uspevajo na škarpah in jih ozelenjujejo. Vpliv na parke na tem območju izhaja zgodovinskih vrtov, ki so se ohranili v mestih in pred vilami, izhajajo po večini iz renesančnega obdobja. Če so ohranjeni in obnovljeni so pogosto odprti za javnost in zavarovani kot kulturna dediščina. Modernejši parki so umeščeni v bližino turistične infrastrukture, vendar se pri oblikovanju novih parkov ne sme zanemariti zgodovinske dediščine, kar je najpomembnejše takrat, ko se na območju obravnave pojavljajo zgodovinske prvine, naprimer terase, historični objekti ali znamenja. V nadaljevanju sta prikazana primera mediteranskih parkov.

Slika 2: Park Angiolina v Opatiji (Landscapenotes, 2014)

Prvi primer (Slika 2) je Park Angiolina v Opatiji, ki je nastal v drugi polovici 19. stoletja, po zamisli Carla Schuberta. Pestro rastlinstvo je prineseno iz vsega sveta in porašča skoraj štiri hektare površin. Na njih se prepletajo predeli grajeni v stilu angleškega krajinskega

sloga s vijugastimi potmi in elementi francoskega oblikovanja cvetnih parterov, ki se razvijajo skozi cvetno dobo. Vanj so umeščeni steklenjaki, kjer vzgajajo nove rastline. Park se spušča proti morju, kjer se zaključi z razglednimi ploščadmi (Park Angiolina in sv. Jakov, 2006).

Slika 3: Park Güell v Barceloni (Landscapenotes, 2012)

Drugi primer (Slika 3) predstavlja park Güell v Barceloni. Z njim je Gaudí ustvaril naselbino tam, kjer je bil teren za bivanje neprimeren, ob tem je prispeval tudi k ohranitvi naravne krajine. Park je ogromen umetniški spomenik, pod zaščito Unesca, v katerem je združena estetika s praktičnimi rešitvami. Zaradi pomanjkanja vode na strmem terenu je arhitekt zasnoval vijugast zid, s pisano keramično oblogo, ki je na pomembnih mestih močnih barv. Dobro se vključuje v naravno okolje in preprečuje dostop od zunaj. Pri gradnji parka ni bila uporabljena izravnalna tehnika, temveč se je zasnova prilagodila obstoječemu površju (Park Güell, 2015).

2.5.3 Vrtniki

K trajnostnemu razvoju se prispeva na različne načine. Eden izmed njih je trajnostna skrb za pridelavo hrane, katere del je samooskrba. S prehranjevanjem z lokalno pridelano hrano skrbimo za manjše onesnaževanje, ki nastane z globalno industrijo hrane. Lokalna pridelava zahteva manj umetnih gnojil in odstrani stroške, povezane s prevozom in shranjevanjem. S temi razlogi je hrana bolj zdrava za ljudi ter okolje in, ker jo nadzorovano pridelava uporabnik, je znan tudi njen izvor, kar sodi k neoporečnosti. Vrtničarstvo je pojav, kjer ob želji po zdravi hrani, uporabnike družijo še skupno delo, gibanje na prostem in možnost ustvarjanja z rokami. Pozitivne posledice, ki jih ima vrtnarjenje na ljudi, so po Poliču (2000): "ponos na dosežke, povišana samoocena in

manjša stopnja vandalizma v okolju”. Dalje ugotavlja, da se zaradi vrtov poveča občutek ozemeljskosti, kraj postane bolj branljiv v Newmanovem smislu. Pripadnost prebivalcev prostoru se poveča, saj pomagajo prostor soustvarjati, od česar ima korist posameznik in skupnost. Vendar Ogrin in sod. (1994) opozarjajo, da so zaradi neorganiziranosti in odsotnosti načrtovanja vrtički pogosto prostorsko neurejeni. Neustrezna parcelacija in pomanjkanje reda pri določenih skupnih načelih (ograje, žive meje, odnos do poti, vrsta velikost in gradivo objektov ipd.) so razlog, da vrtički ne delujejo kot kvalitetna prostorska prvina. Zaradi uporabe kemičnih gnojil in odpadkov so potencialni onesnaževalci podtalnice. Stanje se izboljša po opravljeni krajinski sanaciji obstoječih vrtičkov, kjer se vzpostavijo zeleni pasovi na robovih vrtičkov in znotraj njih. Da so vrtički prostorsko najustrežnejši, mora biti načrtovanje prisotno že v začetni fazi izdelave. V mestih se pojavljajo različne kategorije zelenih površin, ki nudijo možnost stika z naravo, čemur so poleg ostalih zelenih površin namenjeni tudi vrtički. Najnovejša prizadevanja gredo v smer povečevanja deleža temu namenjenih območij. Bolj pogosto se dogaja, kot omeni Simonetijeva (1997), da se vrtičkom priključujejo še ostali programi, kot so športne površine ali otroška igrišča, s tem se lahko zadovoljijo potrebe in želje cele družine in različnih družbenih skupin. Vrtičkarstvo med drugim zagotavlja številne socialne funkcije, ko je dosledno urejeno, koristi še v obliki ekoloških in oblikovnostrukturnih funkcij.

2.5.3.1. Pojavne oblike vrtičkarskih območij

Vrtičkarstvo po Simonetijevi (2014) ni odvisno od tega, ali se nahaja v mestu ali na vasi. Povsod je namreč v različnih oblikah prisotna takšna ali drugačna oblika pridelave vrtnin. Vrtičkarstva se v glavnem poslužujejo ljudje, ki ob kraju bivanja nimajo lastnega vrta, namenjenega vrtninam. Zaradi tega se organizirajo v skupnosti ali si uredijo individualne parcele, ki so izven njihovih bivališč. Znotraj teh dveh skupin se pojavlja pester nabor različnih organizacijskih oblik, ki se pogosto tudi prepletajo.

Skupnostni vrtovi

Ko lokalna skupnost odloča o prostoru, ki ga zavzema, to deluje kot povezovalni dejavnik le- te. Poveča se občutek pripadnosti skupini, saj se ljudje čutijo bolj povezane in da pripadajo določenemu prostoru. Peterlin (2015) ugotavlja, da večje razdalje med dejavnostmi pri prebivalstvu ta občutek zmanjšajo in ljudi odtujijo. Skupnostni vrtovi zato delujejo kot vezivo ljudi, ki se zadržujejo na istih krajih. Zaradi njih so bolj povezani, ker med seboj sodelujejo pri koristni prostočasni aktivnosti. Tako se, kot povzema Peterlin (2015), povečuje socialni kapital skupnosti in vzdržuje primerno stanje okolja.

- Urbano skupnostno vrtičkarstvo

Simonetijeva (2014) razlaga, da je glede na ugotovitve iz prakse razvidno, kako pomembno je sodelovanje med uporabniki, saj to poganja urbano vrtičkarstvo. Nadaljuje, da je to neformalna dejavnost, za katero se uporabljajo območja z urejenim ali neurejenim lastništvom, pogosto se v mestih, kjer je prostora manj, vrtnine sadi tudi na strehe, balkone ali lonce. Z urbanim vrtičkarstvom so po njenem mnenju povezane tudi prostočasne, kulturne, socialne, neprofitne in poslovne dejavnosti, ki se nanašajo na fizično in družbeno okolje. Pri tem izpostavi, da je pri urbanem vrtičkarstvu nepomembno, kako veliko je mesto, na katerem kontinentu je in kakšna je stopnja formalnosti določene ureditve. V vsakem primeru je to dejavnost, ki je pomembna za mesta, uspešna pa je le, če je sodelovanje skupnosti z lastniki zemljišč in mestno upravo primerno. Takšen primer je Krakovo v Ljubljani, kjer tradicija pridelovanja zelenjave sega v same začetke mesta.

Slika 4: Skupnostni urbani vrtički v Krakovem (od leve zgoraj proti desni spodaj): Senčnica (Krakovski vrt, 2015), Pogled na vrtičke (Tagsecond, 2015), Pogled na vrtičke iz zračne perspektive (Metina lista, 2016)

- Začasna raba prostora

V vsakem mestu so prostori, ki so začasno opuščeni zaradi nedokončane gradnje, neurejenega lastništva ali zanemarjanja lastnika. Če se takšno stanje vzdržuje na dolgi rok, območje škodi mestu, saj zmanjšuje povezanost mesta ali mestne skupnosti. Prebivalci so ključni skrbniki in vzdrževalci območja okoli gradbišč, ker skrbijo njegovo za urejenost, varnost in revitalizacijo. Gradbiščem se prilagodijo in jih spremenijo v socialne urbane prostore, na katerih je vrtičkarstvo primerna raba, saj ne predvideva večjih posegov v prostor. Vrtičkarstvo je primerno, ker ne onesnažuje okolja in ni vizualno moteče, saj je obdelovanje zemlje oblika posega, ki jo je možno hitro odstraniti, če je to potrebno. Prostor

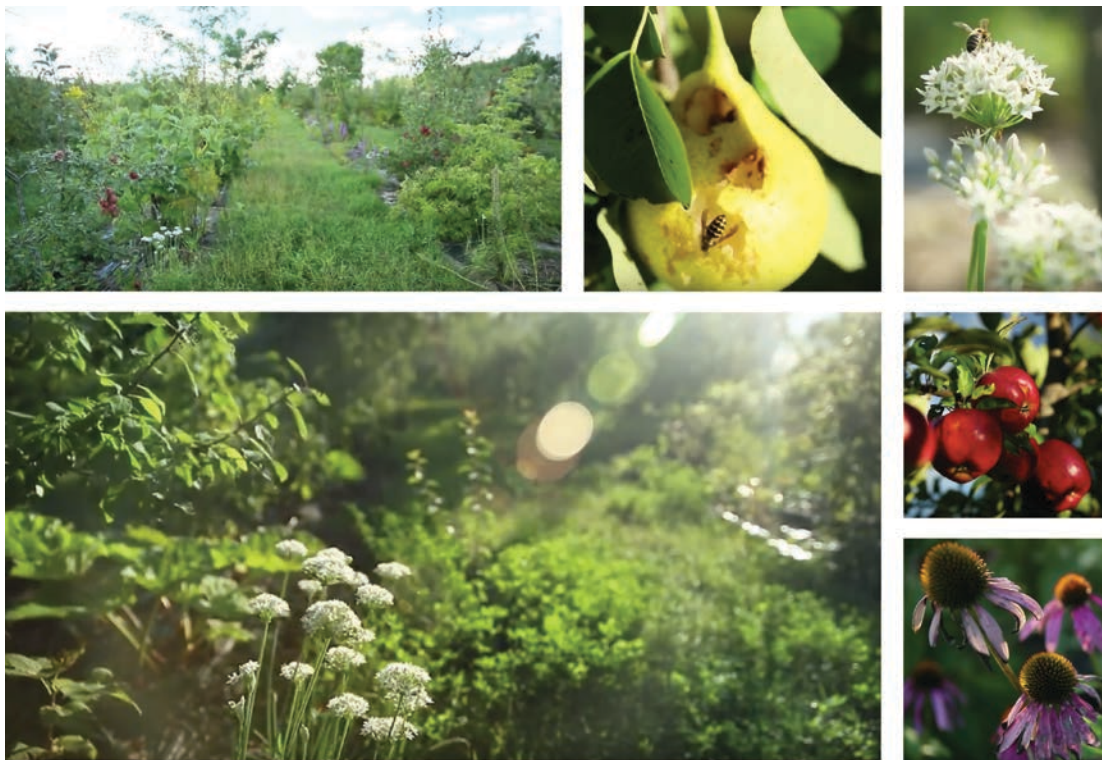
se po (Jurman in sod., 2015) na ta način oživlja, prispeva se k njegovi kvaliteti in služi kot kulturna, gospodarska in družbena vrednota, ki je uspešna kot oblika rabe za premostitev vmesnega obdobja med trajnimi rabami prostora. V Ljubljani je več primerov, kjer so opuščena zemljišča ali gradbišča spremenjena v skupnostno vrtičkarsko območje. Najbolj znan primer med njimi je projekt Onkraj gradbišča.

Slika 5: Skupnostni začasni vrtički v okviru projekta Onkraj gradbišča (od zgoraj navzdol, nato iz leve proti desni): obdelovanje vrtov (Onkraj gradbišča, 2016), Pogled na vrtičke iz zračne perspektive (Onkraj gradbišča, 2016), Oblikovno neurejena raba (Onkraj gradbišča, 2011), Tloris (Ipop, 2016)

- Partnersko kmetijstvo

Partnersko kmetijstvo pomeni obliko ureditve, kjer je organizacija odgovorna za stanje vrta in potek del v njem. Pojavljajo se različne oblike dogovora z uporabniki, ki vrt obdelujejo in koristijo vrtnine. Kmetijo lahko obiskujejo zaradi kvalitetnega preživljanja prostega časa v zelenem okolju in prejemanja ali kupovanja pridelkov. Pogosto vrt temelji na sonaravnem kmetijstvu ali premakulturi, kar je najsprejemljivejše z vidika trajnostnega razvoja. Hrana, ki jo kmetija zagotavlja, je poceni in kvalitetna, s čimer uporabnik koristi sebi in okolju. Partnersko kmetijstvo je za uporabnika ugodno tudi iz socialnega vidika, saj ljudje, ki so v organizacijo vključeni, med seboj sodelujejo in se družijo. Organizacija Miracle farm je dober primer vključevanja javnosti v projekt, ki temelji na permakulturi. Presegla je lokalne okvire in se razširila v mrežo kmetij, kamor se posameznik včlani in prejema pridelke brezplačno (Miracle farm, 2016).

Slika 6: Partnersko kmetijstvo na primeru Miracle farm v Quebecu (Miracle farm, 2016)

- Tearapevtski vrtovi

Skozi zgodovino so se ljudje zdravili z zadrževanjem v zelenem okolju, saj so vrejali da obiskovanje vrtov pospeši proces zdravljenja. S tem namenom so oblikovali zen vrtove na Japonskem in samostanske vrtove v Evropi, ki so ljudi pomirjali in jim s tem koristili. Medicina v 20. stoletju je obiskovanje vrtov kot terapijo zanemarila in se usmerila proti farmacevtskim sredstvom. V sodobnem času se to znanje spet obuja in se usmerja k zdravljenju celotnega telesa, tako k telesnemu kot tudi duševnemu. Korist terapevtskih vrtov so dokazale mnoge raziskave, med drugim so dokazali pozitivni vpliv bližine vegetacije na hitrejše okrevanje pacientov (Furgeson, 2016). Terapevtski vrtovi so tako namenjeni opazovanju naravnih prizorov, ki pomirjajo ali je razlog za umestitev terapevtskih vrtov rekreacija in razgibavanje. Terapevtske učinke imajo vse zelene površine v mestih, ki nudijo izvajanje teh dejavnosti. Dober primer bolnišničnega terapevtskega vrta se nahaja v Begunjah, kjer pacienti skrbijo za oddelčni vrt pod vodstvom delovnih terapevtov. Delo na vrtu na paciente vpliva pomirjujoče. Pridelke uporablja kuhinja, s cvetjem krasijo notranje prostore.

Slika 7: Terapevtski vrt in delovna terapija v psihiatrični bolnišnici Begunje na Gorenjskem (Zupan, 2012)

Individualni vrtnički

Individualno vrtničkarstvo pomeni, da uporabniki obdelujejo vsak svojo parcelo, za katero so odgovorni in je prostorsko ločena od drugih parcel, od okolice in običajno zagrajena z ograjami. Občutek ozemeljskosti je v tem primeru individualen, zato je občutek ogroženosti običajno večji. Dogajajo se kraje pridelkov, pri čemer je za varnost zadolžen najemnik ali lastnik sam. Poskrbeti mora za vse opravke na vrtu, saj si jih ne deli s souporabniki.

- individualno urbano vrtničkarstvo

Ta oblika se pojavlja v mestih in na vasi, vendar v mestih zaradi večje koncentracije blokovskih naselij, prevlada. Znotraj skupine prevladajo pol urejeni vrtnički, kar pomeni, da so lastniško, glede priključkov in formalno urejeni, vendar jih niso oblikovali strokovnjaki. Velikosti parcel so običajno enake, objekti tipski, kjer služijo posamezni parceli ali si jih več deli. Pogosto si sosedje delijo orodje in vodo, čeprav obstajajo primeri, kjer ima posamezna parcela svoje priključke in senčnico s predelom za orodja. V Ljubljani so s to pojavno obliko uredili Mestne vrtničke, saj so uporabniki izrazili zahtevo po vrtničkarstvu,

ukinili so tudi nekaj začasnih rab. Iz teh razlogov so za to dejavnost poiskali nadomestno lokacijo in jo uredili.

Slika 8: Mestni vrtnički v Ljubljani (Ljubljana, 2016)

- Individualna začasna raba prostora

Vrtničkarstvo kot začasna raba prostora, se pojavlja v obliki individualnih vrtov, kjer uporabniki posamezno ali v skupini zasedejo določeno parcelo in na njej pridelujejo vrtnine. Vsak izmed posameznikov ima svoj kos zemlje, od katerega je v večji ali manjši meri odvisno njegovo gospodinjstvo. Samostojno pridelana hrana zmanjšuje stroške, povezane s preskrbo, kar je ugodno za družinski proračun. Ko se določena parcela zasede, se pri tem upošteva dejstvo, da se pretekla leta na parceli ni zgodil večji poseg in da je opuščena. Pri tem je pomembno, da je zemljišče v bližini njihovega doma. Običajno mestna uprava z začasno ureditvijo ni zadovoljna, zaradi motečega stanja vrtničkov, kjer je neustrezen njihov videz, lahko se onesnažuje podtalnico ali se ne skladajo z dolgoročnimi plani in interesi mestne uprave. Pri tem je treba poudariti, kot ugotavlja Peterlin (2015), da so posegi, ki jih izvajajo prebivalci sami, običajna praksa v mestih, saj je dolgotrajno stanje nekaj, kar ni realno, zato sečasni posegi redno dogajajo.

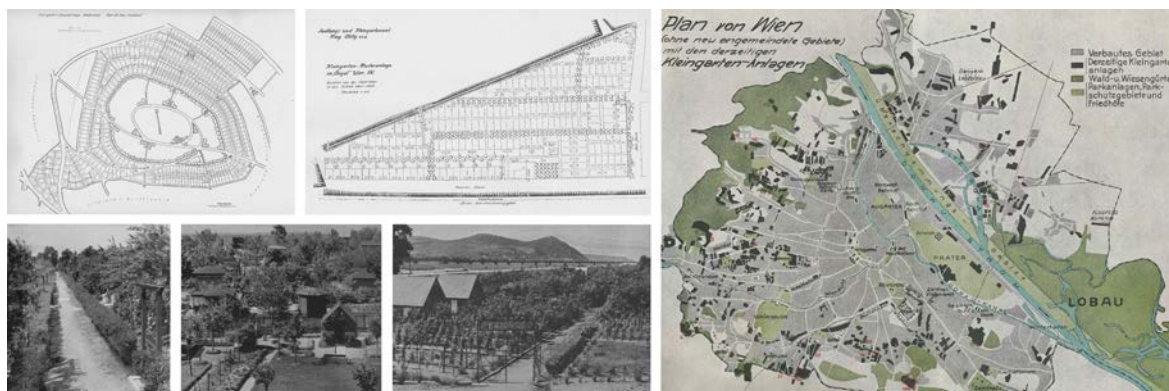

Slika 9: Individualna začasna raba na Novih Žalah in njena odstanitev (Vrtičkarji..., 2007)

- Parkovni vrtniki

Parkovni vrtniki so prostorska ureditev, kjer parcele oblikujejo krajinski arhitekti. Škulje Erjavčeva (2014) zatrdi, da je to zahtevna naloga, pri kateri je potrebno načrtovati celotno območje vrtnikov, oblikovati posamezne parcele in elemente v njih. Delo ni enostavno, kar potrjuje tudi dejstvo, da je ob enem treba upoštevati zadovoljivo preskrbo s hrano in poskrbeti za primerno skladanje rešitve z okolico. Uspešne ureditve so načrtovane okvirno, kjer se določi identiteta in videz prostora, nato glede na rešitev uporabnik sam izrazi želje glede posamezne parcele, pri čemer mora imeti dovolj svobode. Iz slovenskih izkušenj je razvidno, da je uporabnik še vedno na prvem mestu po pomembnosti, zato mu morajo biti rešitve dosledno prilagojene (Škulje Erjavčeva, 2014). Ob pridobitvi za uporabnike vrtov mora ureditev koristiti širšemu prostoru, v katerem se nahaja in prispevati k njegovi kvaliteti. To je doseženo z dejstvom, da je pri območjih s parkovnimi vrtniki na enem mestu združeno strokovno oblikovanje s praktično dejavnostjo, kar je estetska, funkcionalna in dokaj redka prostorska oblika. Parkovna vrtničarska območja tako nosijo velik potencial za mesta in posledično za njihovo turistično ponudbo. Območja, urejena na ta način, so za turizem zanimiva, zaradi možnosti sodelovanja prebivalcev pri izvajanju turistične ponudbe, kjer je interakcija med uporabniki in obiskovalci možna na različnih področjih. Prebivalci pomagajo pri prodaji izdelkov, pri vodenju skupin ali izvajanju različnih delavnic. Koristi od takšne organizacije imajo vsi vpleteni, turisti zaradi doživljajske vrednosti ponudbe in prostora, prebivalci pa s tem še dodatno opravičijo obstoj tako urejenih prostorov, ki pridobijo še ekonomsko vrednost. Parkovni vrtniki niso novodobno gibanje, saj so se primeri takšnih ureditev pojavili že v začetku 20. stoletja. V

tem času je na Dunaju mestna uprava željo meščanov po vrtičkarstvu prepoznala in jim omogočila vrtnarjenje na parcelah v okolici mesta. Naloge so se lotili strateško, najeli so strokovnjake in glede na potrebe prebivalcev gosto poseljenega mesta umestili območja z vrtički na območja, ki so bila na voljo.

Slika 10: Ureditev vrtičkov na Dunaju začetka dvajsetega stoletja (Das Kleingartenwesen..., 1939)

Najbolj znan primer parkovnih vrtičkov je oblikoval danski krajinski arhitekt Sørensen leta 1948, ko so izvedli njegove načrte za Nærum Allotment Gardens, ki še vedno predstavljajo vzor za oblikovanje na tem področju. Parcele so namenjene posameznikom in obdane z ovalnimi živimi mejami, med njimi je košena trava, ki predstavlja javni prostor. So na rahlo nagubanem terenu, kar še poudari ovalne obrobe in ustvari bolj dinamičen prostor (Lund, 2011).

Slika 11: Sørensenovi parkovni vrtički v Nærumu (Pinterest, 2016)

3 ANALIZA ŠIRŠEGA OBMOČJA OBRAVNAVE

Naloga v nadaljevanju predstavlja praktični del, ki na izbrani lokaciji v Piranu predvideva parkovno vrtičkarsko območje.

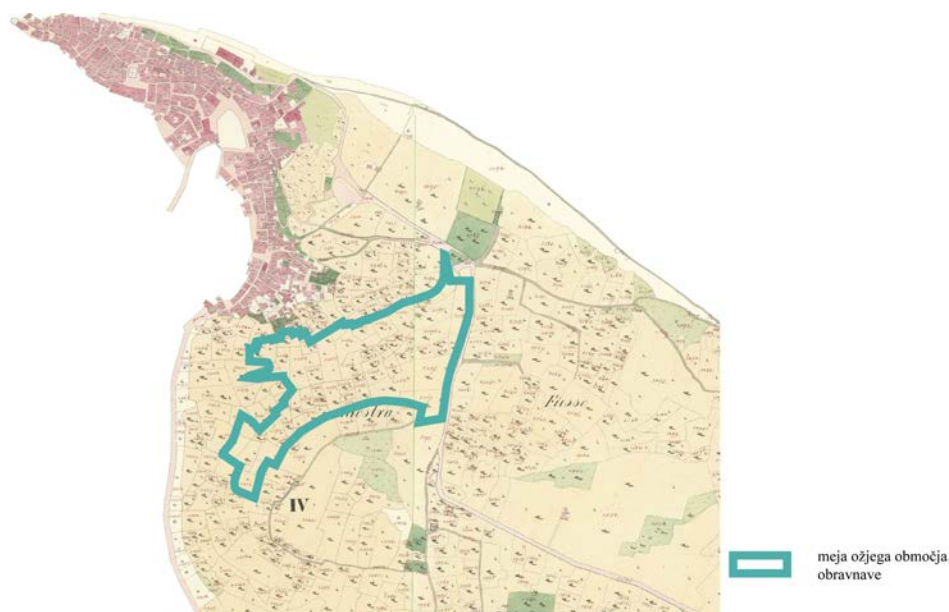
Analiza širšega območja obravnave ugotavlja, ali obstajajo potrebe po tem, da se ožje območje obravnave nameni za javno zeleno površino glede na razprostrtost obstoječih zelenih površin in odprtih prostorov ter glede na potrebe prebivalcev in turistov. Pri tem naloga obravnava območje, ki v najširšem smislu obsega Piranski polotok z obalo Portoroškega zaliva do vasi Seča ob Sečoveljskih solinah. Upravno in kulturno središče območja je Piran, ki je na rtu, v katerega se zoži Piranski polotok. Z njim se zaključujejo flišna Koprška ali Šavrinska Brda, katerih slemena potekajo skoraj pravokotno na obalno črto, zaradi česar je obala v tem delu Tržaškega zaliva razčlenjena in reliefno razgibana (Perko, 1999). Zanimiva postavitev mesta na koncu gričevnatega polotoka med Piranskim in Strunjanskim zalivom je razlog, da je Piran vizualno najpomembnejša točka na širšem območju obravnave.

Slika 12: Piranski polotok s Portoroškim zalivom in Sečoveljskimi solinami (Apartmaji Ernestini, 2013)

3.1. OPIS IN RAZVOJ MESTA

Predel zaledja mesta, ki ga naloga obravnava kot možno lokacijo za parkovno vrtičkarsko območje, leži na pobočju Mogorona. Na njegovem vznožju se pričenja srednjeveško mesto in zavzema ves razpoložljivi prostor na ozkem koncu Piranskega polotoka. Morje in strm teren omejujejo urbanizacijo, zato je mesto gosto pozidano z zgradbami iz različnih zgodovinskih obdobj, med katerimi vodijo ozke ulice. S tem se po Berniku (1968) ustvarja tipična prostorska sestava polnega in praznega, ki se pojavlja v zgodnjih sredozemskih mestih. Zaradi zanimive srednjeveške urbanistične zasnove je mesto zavarovano kot naselbinska in sakralno profana stavbna dediščina (Situla, 2009).

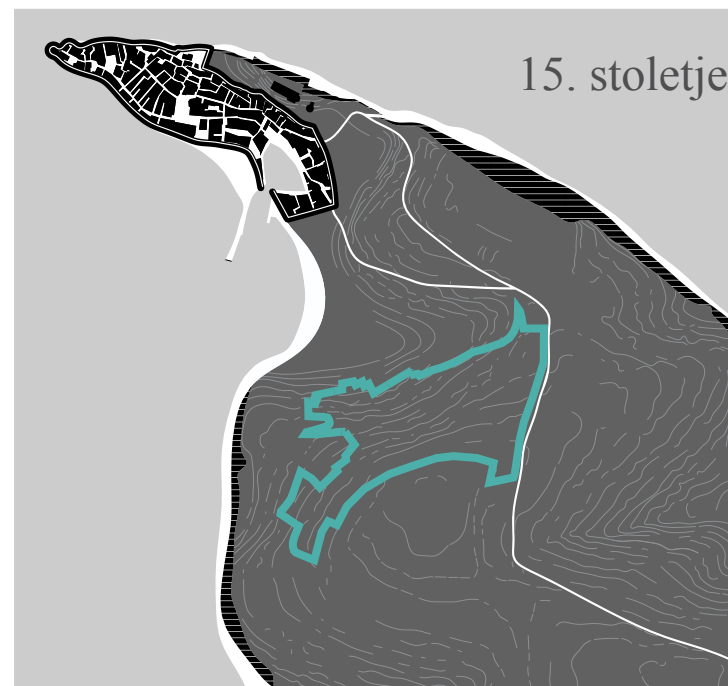

Slika 13: Franciscejski kataster, z označenim ožjim območjem obravnave

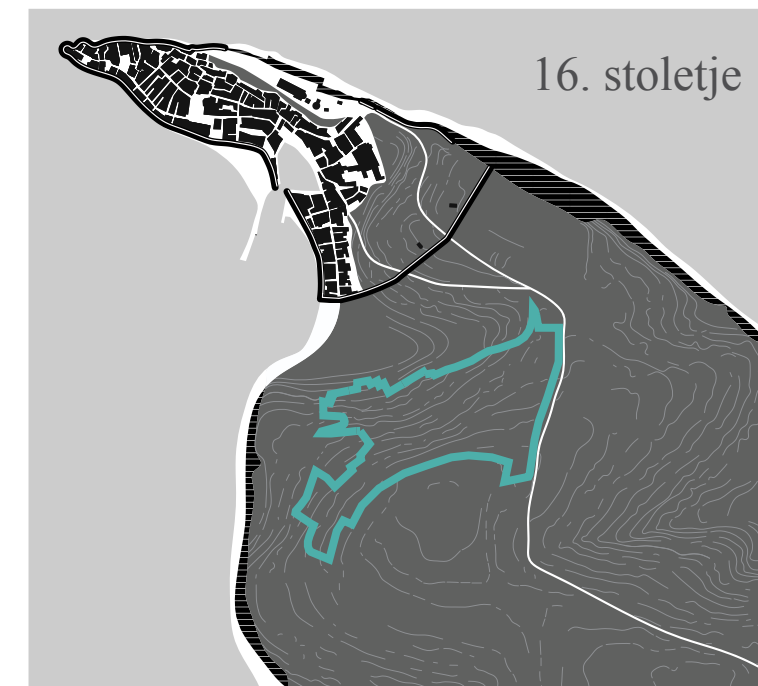
Območje mesta je v preteklosti poseljevalo veliko različnih narodov, ki so oblikovali njegovo današnjo podobo. Simič (1996) opisuje, da je bil Rt Madona zaradi ugodne obrambne lege poseljen že v predzgodovinskem času, o čemer pričajo arheološke najdbe. V 2. stoletju pred našim štetjem so Rimljani iz mesta pregnali Histre in zgradili nekaj rimskih vil – rustik. V Enciklopediji Slovenije (1994) navajajo, da je v 7. stoletju bil Piran castrum, zavarovan z obzidjem, skozi katerega so vodila štiri mestna vrata (Slika 14, I). Od tu naprej je mestni razvoj potekal v petih stopnjah; najprej znotraj mestnega obzidja, nato pa na zemljiščih, ki so nastajala ob nasipavanju porušenega obzidja ob morju. Poselitev se je nadaljevala proti vzhodu in v 15. stoletju zavzela mandrač, notranje pristanišče. V tem času je bilo mesto že močno pod beneškim vplivom, ki je zaslužen za izgradnjo hiš in pomembnejših mestnih stavb v tipičnem beneškem slogu, ki določa današnjo arhitekturno identiteto Pirana. Mesto se je leta 1452 zopet obdalo z obzidjem zaradi obrambe pred turškimi vpadi (Slika 14, II). Četrto Marciano, ki se je razvila med morjem in Mogoronom, so konec 15. in v začetku 16. stoletja ponovno zavarovali z obzidjem s sedmimi stolpi (Slika 14, III), ki je viden tudi danes. Manjši urbanistični posegi v mestu in zaledju so bili izvedeni na prelomu iz 18. v 19. stoletje med avstrijsko in nato francosko vladavino (Slika 14, IV). Močnejše spremembe pa so se zgodile 100 let kasneje, pod vladavino Avstrijcev. Bernik (1968) razlaga, da se ta razvojna stopnja od drugih razlikuje po tem, da pozidava ni več tako sklenjena in tipična. Poselitev se je pričela vzpenjati po vznožju Mogorona, in širiti na novozgrajene nasipe proti Portorožu. V tem času so zasuli mandrač, ki je postal današnji Tartinijev trg (Slika 14, V). Titil (1993) opisuje, da se zaradi pomanjkanja prostora staro mesto ni več širilo in število prebivalcev je začelo upadati. Skozi 20. stoletje (Slika 14, VI) so posamezne gradnje, predvsem enodružinske hiše, zavzele prostor na pobočju Mogorona, na vrhu slemena Mošter in na Belem Križu (Enciklopedija Slovenije, 1994).

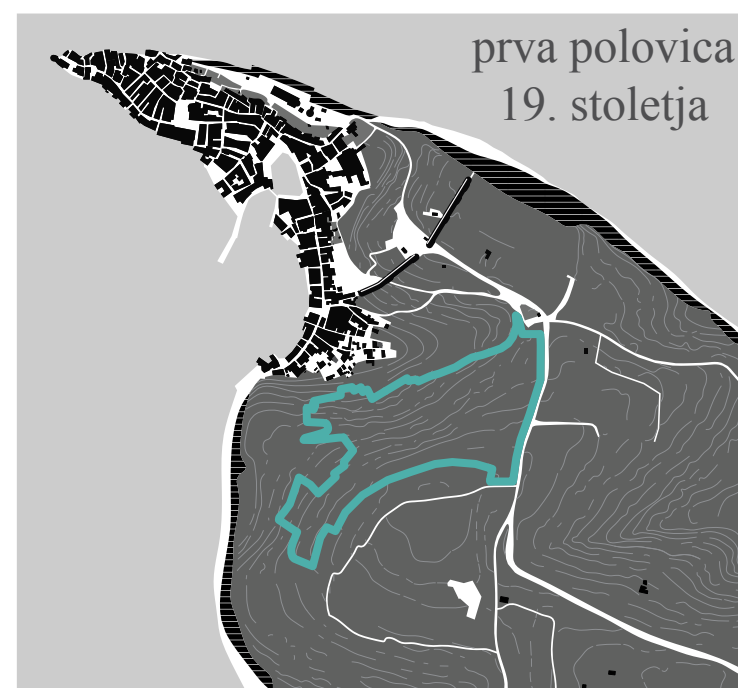
[I.]

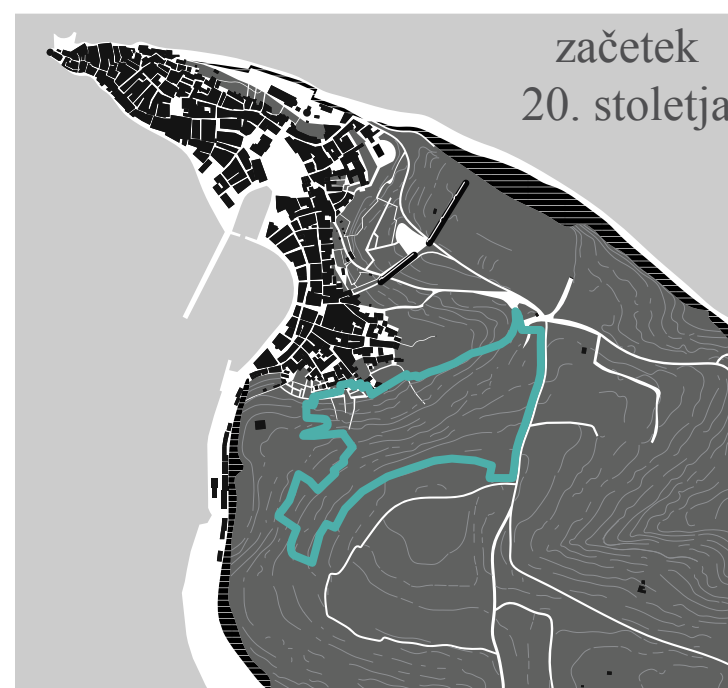
[II.]

[III.]

[IV.]

[V.]

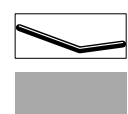
[VI.]

legenda:

pozidava

klifi

obzidje

morje

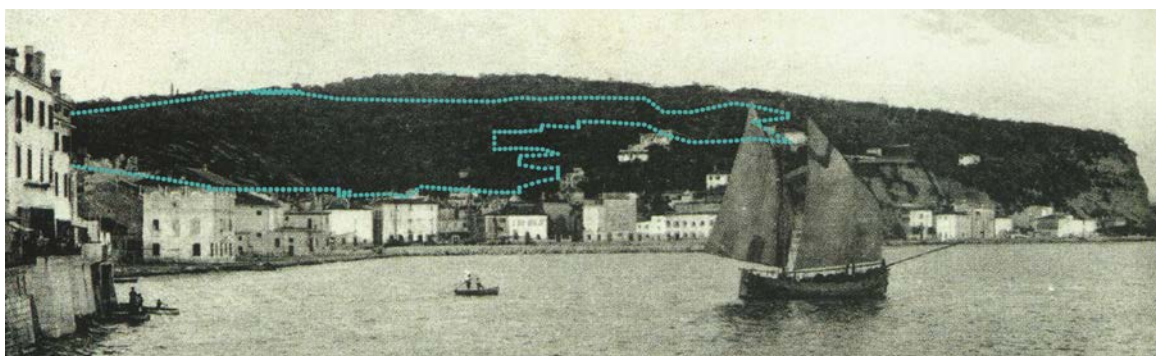
območja s kmetijsko rabo

meja ožjega območja obravnave

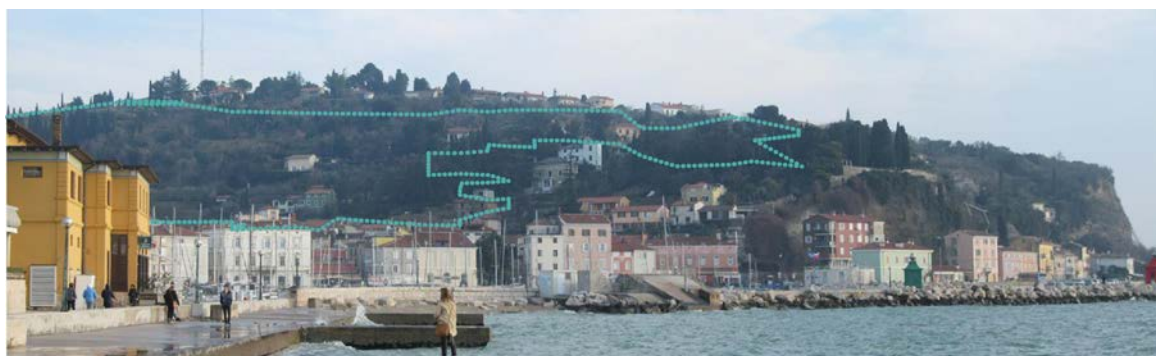
Slika 14: Morfogeneza Pirana (kart. podl.: Franciscejski kataster, 1818; Načrt Pirana iz leta 1889 (Bonin in sod., 1993); Načrt Pirana po predlogi iz 17 stol. (Caprin, 1905); TTN 5, 1994; DOF, 2014; Stare razglednice (Simič, 2000)

3.1.1 Vpliv morfogeneze Pirana na ožje območje obravnave

Urbanistični razvoj ali morfogeneza (Slika 14) prikazuje širjenje mesta iz skrajnega rta proti notranjosti polotoka. Pri tem je zavzelo vse ravne površine, ki so bile ob konfiguraciji terena na voljo. Urbanizacija se pod pobočjem Morogona lijakasto zaključuje, saj je višje relief prestrm, da bi dopuščal mestni razvoj. O tem piše Bernik (1968), ki ugotavlja, da strmo pobočje Mogorona ni dopuščalo možnosti naslanjanja na ustaljeno historično aglomeracijo. S tem razlogom ga je intenzivnejša urbanizacija zaobšla in se po vojni usmerila na obalo ob Portoroški cesti, kjer so bili zgrajeni nasipi, po Mogoronu so postavili le posamezne hiše. Možno je, da je bil v prvih fazah širitve mesta nepozidan prostor sestavljen pretežno iz kmetijskih površin, ki so služile samooskrbi s hrano. V fazah širitve mesta so se te površine krčile na strme predele, ki so bili v ta namen terasirani. To dejstvo potrjuje tudi Perko (1999), ki piše, da so bili piranski griči zaradi kmetijstva terasirani že v antični dobi. Zaradi tega je možno, da se raba na ožjem območju obravnave skozi zgodovino ni bistveno spreminjala in je bila vedno kmetijska. Ob upoštevanju tega dejstva je smiselno, da se pridelovalna funkcija upošteva pri nadaljnjem načrtovanju rabe ožjega območja, pri tem je pomembno tudi upoštevanje tipologije območja, sestavljenega iz kulturnih teras ali pašnov.

Slika 15: Razglednica iz leta 1926 s nepozidanim ožjim območjem obravnave (Simič, 2000: 100)

Slika 16: Današnje stanje, z označenim ožjim območjem obravnave

3.2 ODPRTE POVRŠINE ŠIRŠEGA OMOČJA OBRAVNAVE

Priobalno območje, ki je obravnavano v analizi (Slika 20), je turistično-mediteransko okolje. Obalni pas, je dokaj urbaniziran, predvsem ob Portoroškem zalivu, pozidava se ob obali nadaljuje do Pirana. Zaradi zagotovitve urbanizacije je tam največ odprtih površin, ki so večinoma povezane s turizmom. Najpomembnejša je obalna promenada, ki povezuje obalne kraje, v Portorožu in Luciji se nanjo navezuje preplet turističnih dejavnosti. Ob njej so javna kopališča, ki v toplih mesecih privabljajo mnogo obiskovalcev in predstavljajo središče javnega življenja v kraju. Na urbaniziranem območju Portoroškega zaliva pod odprt prostor spadajo še manjši lokalni parki ter ulice in ostali prostori, ki so dostopni javnosti, predvsem površine v sklopu hotelov in javnih zgradb.

Odperte površine Pirana se po svojem izvoru in podobi razlikujejo od portoroških. Po srednjeveškem mestu poteka splet ozkih ulic, privlačnih za pešce, ki imajo značaj pristaniškega mesta z beneško tradicijo. Na mestih se pozidava umakne trgom, ki so najpomembnejši odprti prostori v mestu. Središče mesta je na Tartinijevem trgu, ki močno prispeva k prepoznavnosti Pirana. V mestnem jedru so še trije manjši parki, ki z zelenjem popestrijo pretežno grajeno tkivo. Na severu Piranskega polotoka so v zalivih še manjša turistična naselja Fiesa, Pacug in Strunjan pri koncu polotoka. Odperte površine so tu razdeljene na kopališča ob morju in ozelenjeni del v notranjosti, ki spremlja turistične objekte.

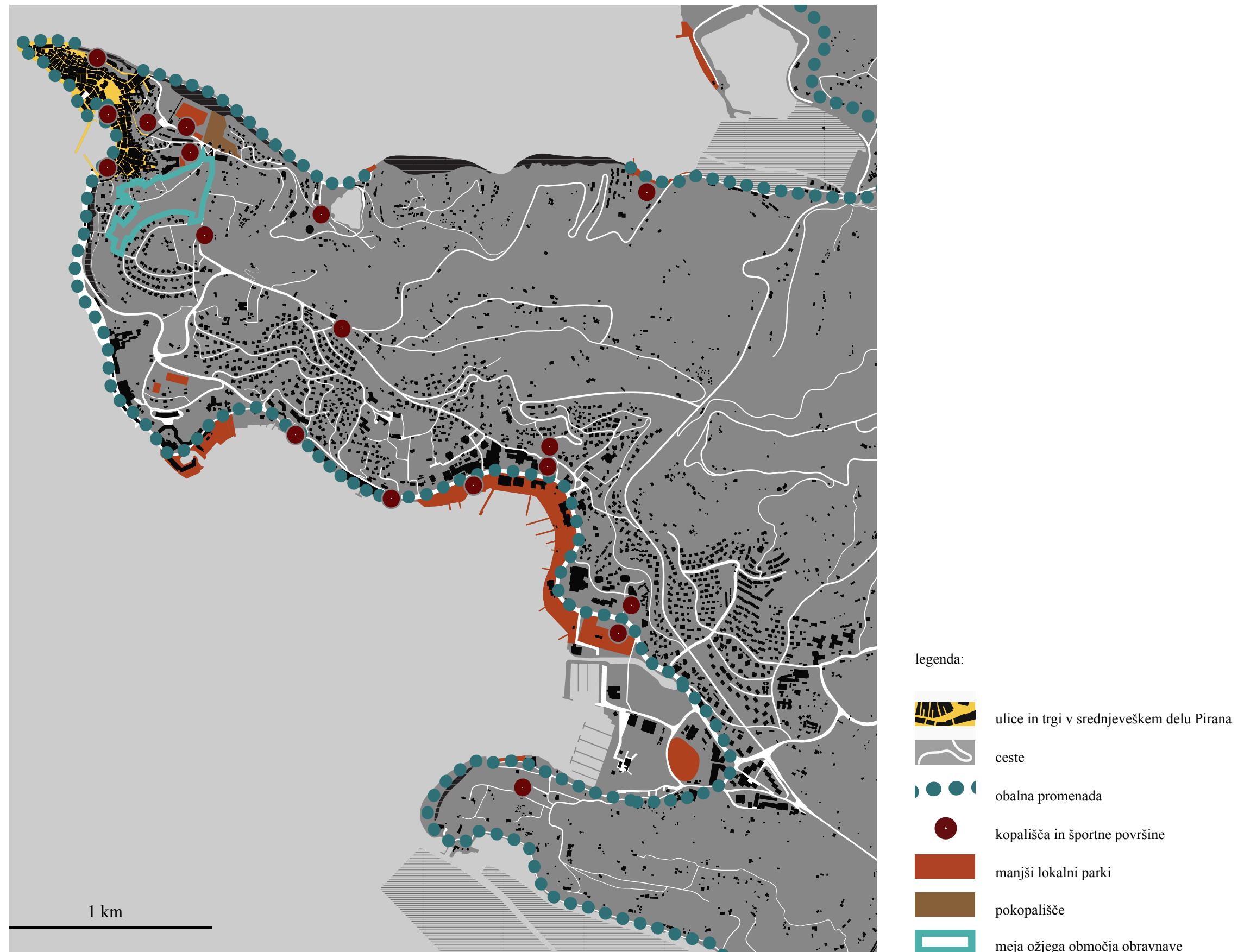
Notranjost polotoka je manj poseljena. Prevladujejo enodružinske hiše, ki so posejane po pobočjih in slemenih gričevja. Odprti prostori so omejeni predvsem na glavne ceste, ki vodijo proti obalnim krajem in mrežo manjših cest, ki povezujejo zaselke. Ob cesti ki vodi čez Beli križ, sta manjša lokalna parka, otroški igrišči sta ob osnovni šoli in nogometnem igrišču, kjer cesta doseže novejši del Pirana. Pod odprte površine so uvrščene še športne površine, ki so javne in po večini neozelenjene ter pokopališče.

Slika 17 (levo): Obalna promenada v Portorožu

Slika 18 (sredina): Piranske ulice

Slika 19 (desno): Portoroško kopališče

Slika 20: Odprte površine širšega območja obravnave (kart. podl.: TTN 5, 1994; DOF, 2014)

3.3 ZELENE POVRŠINE ŠIRŠEGA OBMOČJA OBRAVNAVE

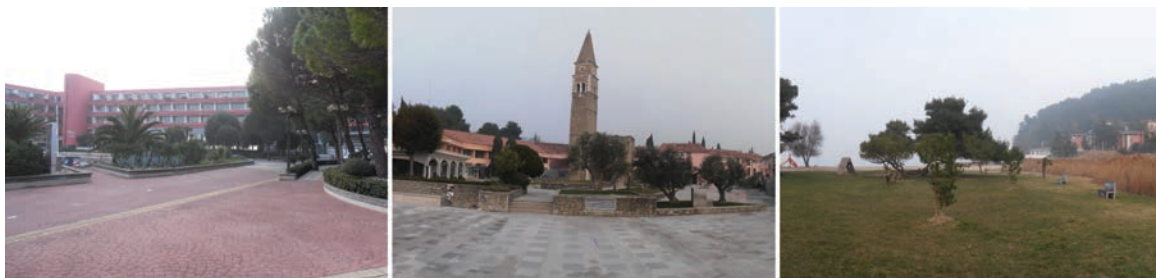
Zelene površine širšega območja obravnave se v grobem razdeli na dva dela; prvi zajema javne zelene površine, ki se večinoma nahajajo v obalnem pasu, drugi del pa je v gričevnati notranjosti in obsega malo javnih zelenih površin. Na Sliki 23 je vidna razporeditev različnih kategorij zelenih površin glede na lokacijo ob morju ali v notranjosti Piranskega polotoka. Zelene površine v sklopu turistične infrastrukture se pojavljajo izključno ob obali in obsegajo ozelenitve ob hotelih in na plažah. Pomemben nosilec zelenja ob morju je deloma ozelenjena obalna promenada, ki se na mestih razširi v manjše lokalne parke.

Med strnjeno pozidavo Pirana je zelo malo javnih zelenih površin, saj za to primanjkuje prostora. Zelenje je omejeno na zasaditve v okviru manjših lokalnih parkov in zasebne vrtove, pred katerimi so večinoma visoke ograje.

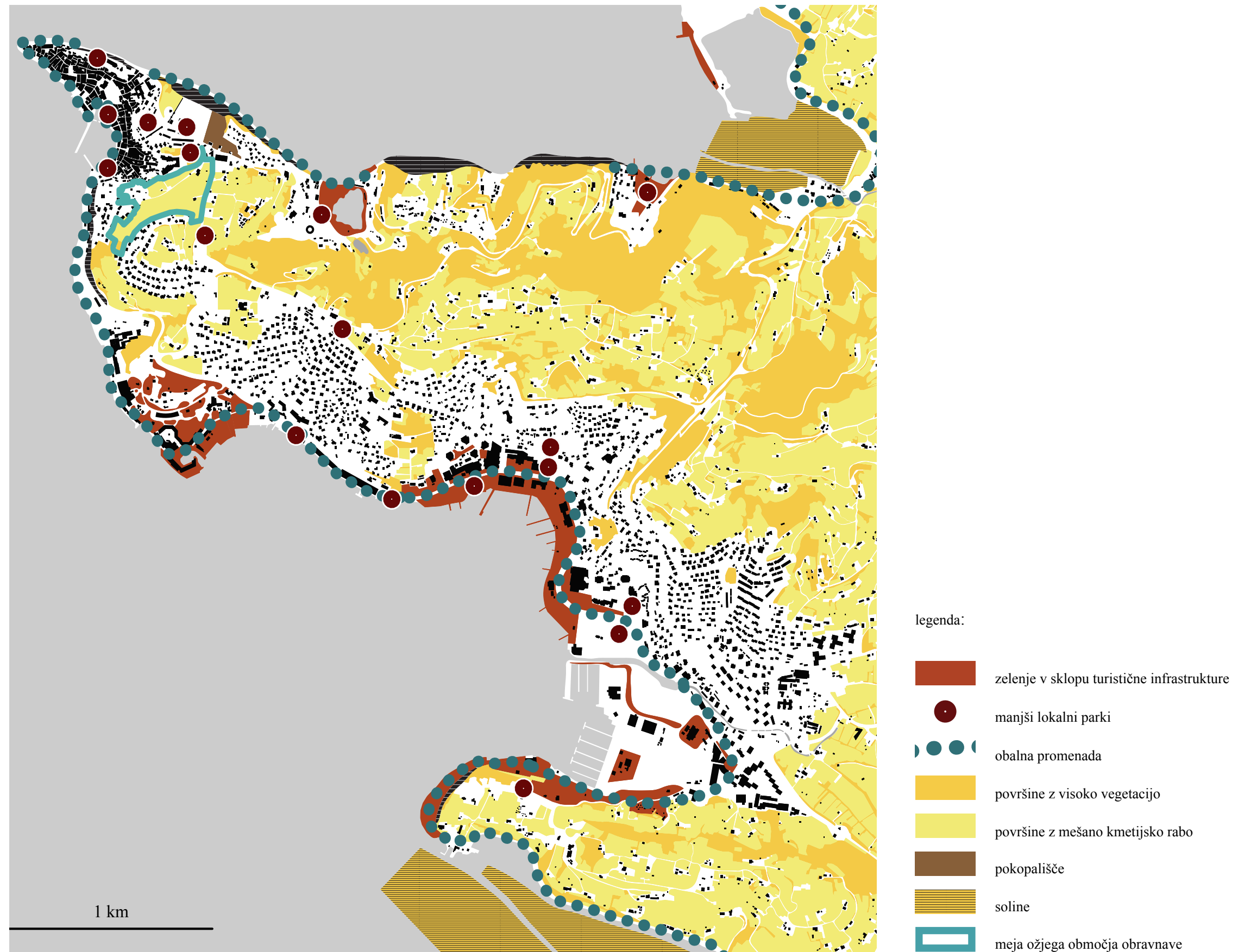
V zaledju sta le dva manjša lokalna parka, ostale zelene površine so sestavljene predvsem iz površin z mešano kmetijsko rabo, ki obsegajo oljčnike, njive, trajne travnike, ekstenzivne travniške sadovnjake in neobdelana kmetijska zemljišča. Druga pogosta kategorija zelenja v zaledju so površine z visoko vegetacijo, ki zajemajo gozdove, območja z drevjem in grmičevjem, kmetijska zemljišča porasla z gozdnim drevjem in kmetijska zemljišča v zaraščanju. Obe kategoriji sta pomembni zaradi vizualnega učinka, saj prispevata k zeleni masi okolja in tvorita tipično kulturno krajino, vendar zelene površine zaledja ne opravljajo funkcije javnega zelenja. K temu prispeva tudi slaba mreža poti, ki vodijo med njimi in slaba povezanost s potmi iz obale.

Slika 21: Manjši lokalni parki v Piranu

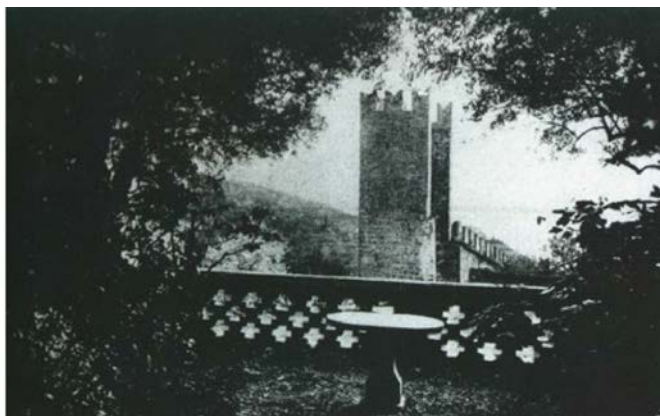

Slika 22: Zelenje v okviru turistične infrastrukture; Bernerdin na levi in na sredini ter Fiesa na desni

Slika 23: Zelene površine širšega območja obravnave (kart. podl.: Raba, 2010 ; TTN 5, 1994; DOF, 2014)

3.3.1 Razglednice z piranskimi zelenimi površinami iz začetka 20. stoletja

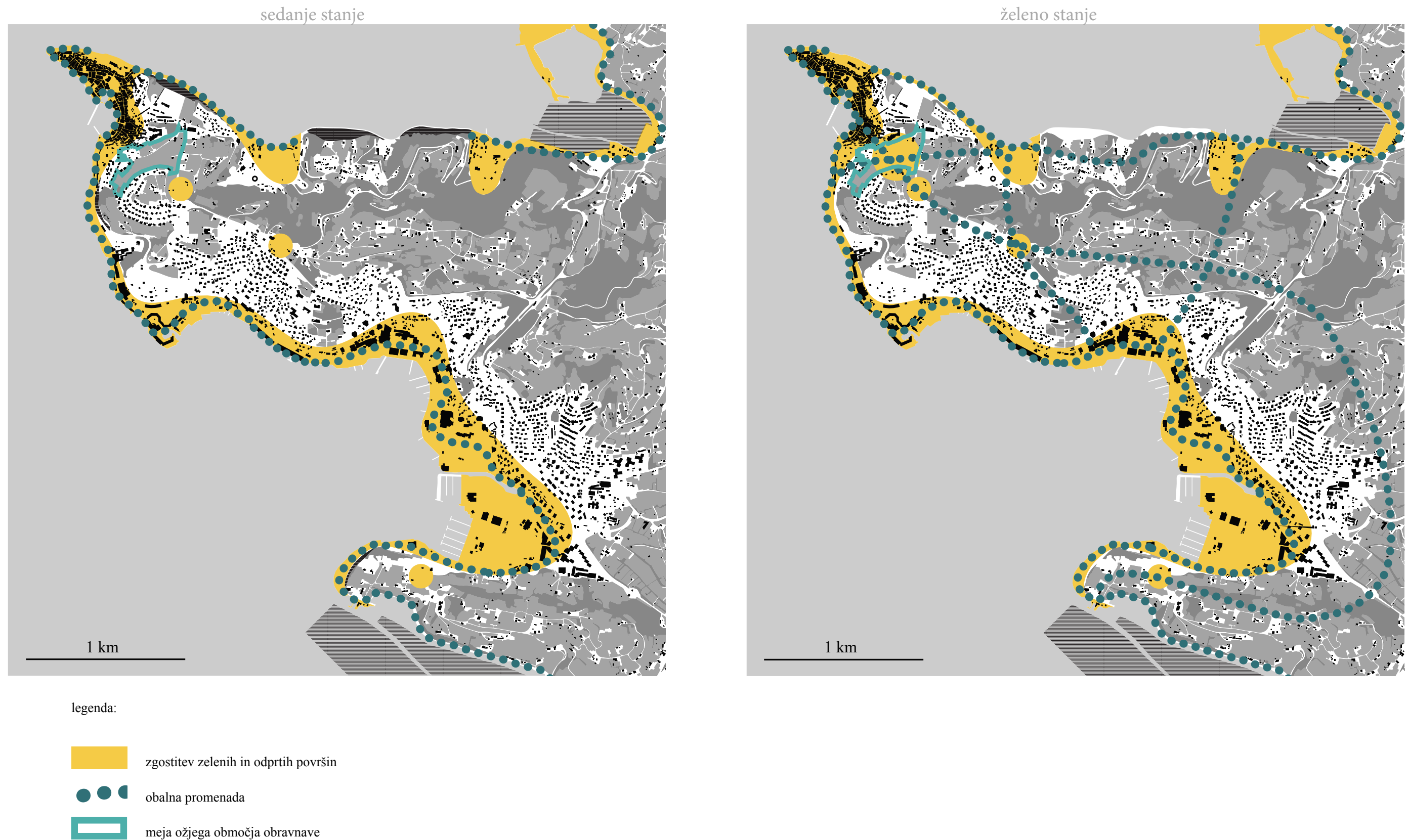
Slika 24 (levo): Razglednica iz leta 1932, ki prikazuje pogled skozi park proti obzidnemu stolpu (Simič, 2000: 85)

Slika 25 (desno zgoraj): Razglednica poslana med vojnama, prikazuje senčni vrt s pogledom na obzidje (Simič, 2000: 85)

Slika 26 (desno spodaj): Razglednica iz začetka 20. stoletja s pogledom na Mogoron. Ob opisu razglednice je navedeno, da so si tam pirančani urejali vrtove (Simič, 2000: 98)

3.4 PREDVIDEN RAZVOJ ODPRTIH IN ZELENIH POVRŠIN

Koncentracija odprtih in zelenih površin ob obali pušča zaledje na tem področju neizkoriščeno, kljub potencialu, ki ga za to ima. Po zagotovilih Občine Piran ima še nesprejeti občinski prostorski načrt občine tendence, da se zaledje vključi v zeleni sistem območja in se na njem vzpostavijo novi odprti prostori. Predvidene so povezave čez polotok do letovišč Fiesa in Pacug. Na Sliki 27 je na levi shematsko označeno današnje stanje, kjer so odprte in zelene površine skoncentrirane ob obalnem pasu. Desni del slike označuje stanje, ki bi pomagalo zaledje vključiti v zeleni sistem, saj so po njem predvidene boljše prečne povezave čez polotok in osrednja pot, ki bi se pričlenjala ob Piranu, na ožjem območju obravnave in po slemenih potekala čez polotok ter obkrožila Portoroški zaliv, končala bi se pri Sečoveljskih solinah. Takšna razporeditev bi zaledje prebivalcem in turistom bolj odprla ter razbremenila obalni pas.

Slika 27: Shema stanja zelenih in odprtih površin (levo) shema zelenega razvoja zelenih in odprtih površin (desno) (kart. podl.: TTN 5, 1994; Namenska raba, 2010)

4 ANALIZA OŽJEGA OBMOČJA OBRAVNAVE

Analiza se ukvarja z lastnostmi ožjega območja obravnave in z njegovim odnosom do mesta. Iz ugotovitev je razvidno, kakšne so možnosti za to, da se območje spremeni v javno zeleno površino. Da je območje namenjeno za javno zeleno površino, je označeno na karti Namenske rabe prostora (2010), kar je potrdila tudi Občina Piran.

4.1 UMESTITEV V PROSTOR

Slika 28: Umestitev ožjega območja obravnave v prostoru (kart. podl. TTN5, 1994)

Ožje območje obravnave leži v neposrednem zaledju Pirana, ki se nahaja na pobočju Mogorona, najzahodnejšem delu Koprskih ali Šavrinskih Brd. Njegova meja sovpada s prostorom predvidenim za javne zelene površine, označenim na karti Namenske rabe prostora (2010). Sega od enodružinskih hiš ob ulici Razgled in navzdol po pobočju vse do južne meje mesta. Na vzhodu meji na vpadnico, ki se po slemenu iz smeri Belega Križa spušča v Piran, na zahodu poteka po meji z zasebnimi zemljišči ob enodružinskih hišah. Vzporedno s pobočjem ga prečita dva kraka ulice Oljčna pot.

4.2 OPIS OBMOČJA

Krajinska slika območja odkriva pogled na sredozemski tip kulturne krajine, prepredene s kulturnimi terasami in porasle z nizkim drevjem, po večini sadnim. Po Marušiču in Ogrinu (1998b) se območje uvršča v krajinski vzorec urbanizirana terasirana pobočja, ki je značilen za krajinsko podenoto Južni del obalnega območja. Razjasnita, da se vzorec

večinoma pojavlja na pobočjih v bližini morja, zanj je značilna opuščena intenzivna kmetijska raba, ki so jo nadomestili vrtovi, sadovnjaki, vinogradi in posamezna pozidava. Območje obravnave je bilo v preteklosti, ko je bilo kmetijstvo intenzivnejše, v celoti terasirano, vendar ni obnovljeno, kar ga izpostavlja propadanju.

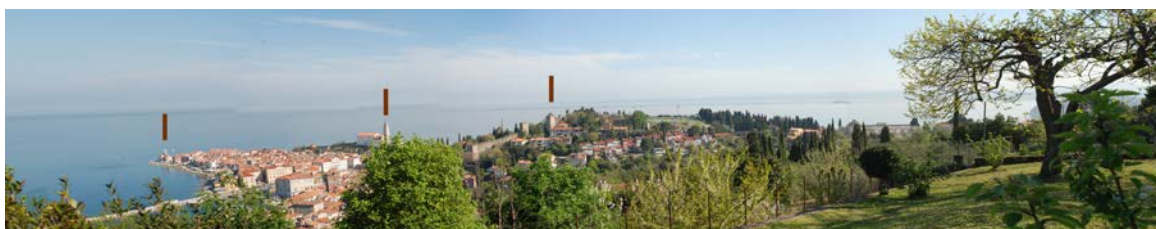

Slika 29 (levo): Fotogrametrični posnetek območja obravnave iz leta 1953 (Bernik, 1968: 131), ki prikazuje večjo ohranjenost strukture obdelovalnih zemljišč in manjšo zaraščenost, iz česar je razvidno, da je bilo kmetijstvo intenzivnejše.

Slika 30 (desno): Zračni posnetek območja obravnave v današnjem času (DOF, 2014), iz katerega je razvidna večja zaraščenost, ki je posledica manj intenzivne kmetijske rabe.

Slika 31: Panorama območja obravnave

Slika 32: Pogled iz območja obravnave na mesto, z označenimi vertikalnimi dominantami

Ogled terena je omogočil vpogled v dejansko stanje, kjer se na kulturnih terasah pojavljajo ograjeni vrtički. Območje je zelo zaraščeno in nedostopno, kar ustvarja njegovo slabo

berljivost. Kljub temu pestro rastlinje, stare poti in zidovi ustvarjajo zanimive prostore, ki bi jih bilo do neke mere smotno ohraniti, saj prispevajo k skrivnostnosti in posebni identiteti kraja. Med gostim rastlinjem se proti mestu odpirajo panoramski pogledi. Iz te perspektive so lepo vidni principi urejanja prostora, po katerih je zasnovan Piran. O tem piše Likar in sod. (2008), ki opozarja na tri glavne vertikalne dominante v prostoru, ki se vzpenjajo od Punte preko cerkve sv. Jurija do glavnega stolpa na obzidju.

Slika 33: Fotografije s terena

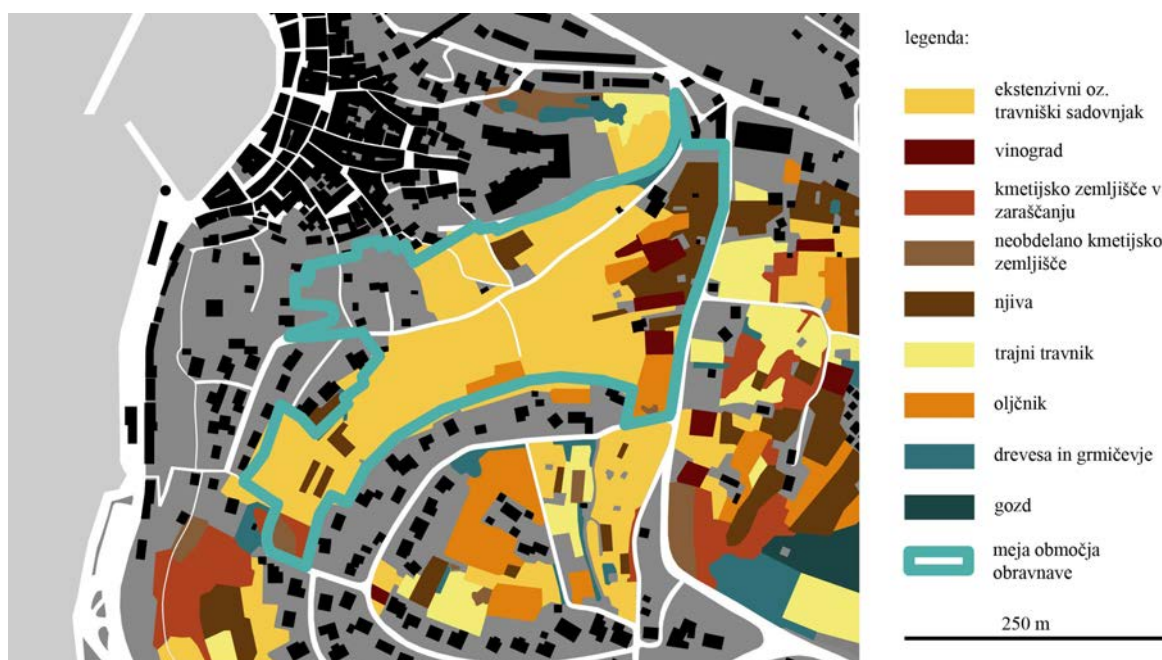
4.3 PREGLED KART

Pri odkrivanju lastnosti območja, naloga izpostavlja karto dejanske rabe (2010) in kulturne dediščine (2009). Prva razkriva, iz kakšnih prostorskih kategorij je prostor sestavljen, kar je pomembno za nadaljnjo načrtovanje. Nudi vpogled v sestavo notranjega dela območja, ki zaradi ograj ni dostopen, zato tam natančen terenski ogled ni bil možen. Karta kulturne dediščine ugotavlja, ali so na območju obravnave varovani predeli s kulturno vrednostjo, kjer se načrtovanje izvaja pod posebnimi pogoji. Pregled karte naravne dediščine prikazuje, da naravna dediščina na območje ne posega.

4.3.1 Dejanska raba

Razčlenitev prostora na kategorije prikazuje pester nabor kmetijskih rab, značilnih za sredozemsko kmetijstvo. Dve tretjini območja obsegajo ekstenzivni oziroma travniški sadovnjaki, ki vsebujejo najemniške vrtičke. Preostali prostor sestavljajo vinogradi,

oljčniki in njive. Na skrajnem jugozahodu je še neobdelano kmetijsko zemljišče in zemljišče v zaraščanju. Na severozahodnem delu območja obravnave kmetijsko rabo zamenja pozidano ali sorodno zemljišče. Iz razporeditve rab po območju obravnave, lahko sklepam, da je osrednji del območja s travniškimi sadovnjaki, za umestitev javnega parka primernejši. Razlog za to so s travniki pokrite terase, ki lažje sprejmejo parkovne elemente in obstoječa sadna drevesa, ki bi dopolnila zasaditev. Na zahodnem in predvsem vzhodnem delu območja se nahaja intenzivnejša kmetijska raba. Z umestitvijo vrtičkov na ti dve območji bi se kmetijska dejavnost še dodatno razvila.

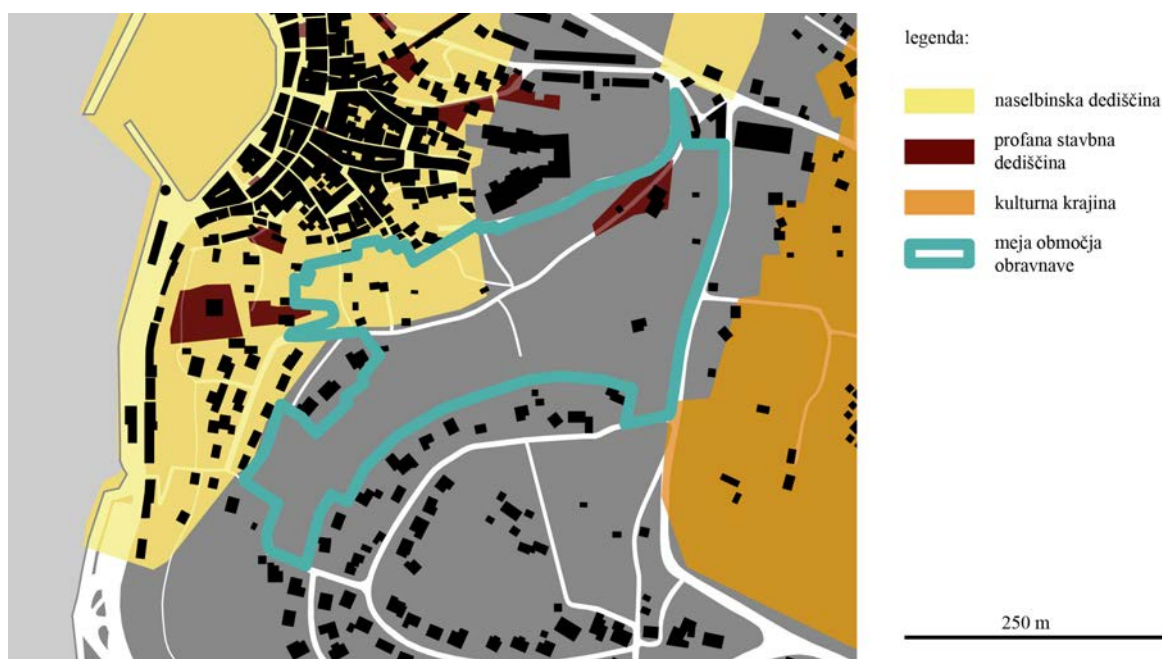
Slika 34: Dejanska raba (kart. podl. Raba tal, 2010; TTN5, 1994)

4.3.2 Nepremična kulturna dediščina

Zakon o varstvu kulturne dediščine (2008) opredeljuje nepremično kulturno dediščino kot nepremičnine ali njihove dele z vrednotami dediščine, ki so vpisane v register dediščine. Severozahodni del območja, ki se nahaja na stiku zelenega zaledja z zgodovinskim mestom, je v registru označen kot naselbinska dediščina. Namen takšne opredelitve območja je ohranjanje zgodovinske urbanistične zasnove Pirana. S tem razlogom velja Režim za varovanje naselbinske dediščine, sprejet v okviru Strokovnih zasnov varstva kulturne dediščine, za območje občine Piran (2008). V režimu je naveden način varstva, kjer je predvidena revitalizacija in rehabilitacija območij z naselbinsko dediščino v okviru urbanističnih, krajinskih ali programskih zasnov. Pri tem so dovoljeni vzdrževalni, sanacijski in obnovitveni posegi, ki omogočijo boljšo predstavitev območja. Na severovzhodnem delu območja obravnave se nahaja predel, zaščiten kot profana stavbna dediščina, saj se na tem mestu nahaja starejša vila v mediteranskem slogu. Glede varstva

okolice zaščenega objekta je v Strokovnih zasnovah ... (2008) omenjeno, da naj bi širša okolica objekta omogočala funkcionalno integriteto varovane stavbne dediščine v prostoru, brez motečih prvin.

Na večini območja obravnave se pojavlja sredozemski tip kulturne krajine, ki ni zaščiten kot dediščinska kulturna krajina. Kljub temu ima lastnosti, ki so navedene v Zakonu o kulturni dediščini (2008), kjer je kulturna krajina definirana kot nepremična dediščina, ki je odprt prostor z naravnimi in ustvarjenimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in uporabo določajo človekovi posegi in dejavnost.

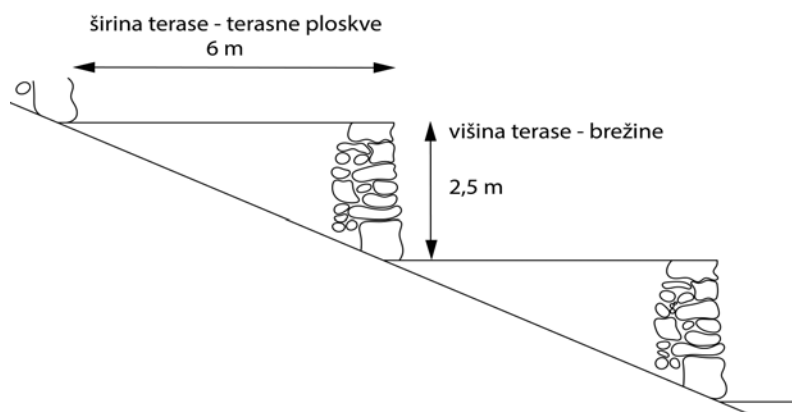

Slika 35: Karta nepremične kulturne dediščine (kart. podl. Kulturna dediščina, 2009; TTN5, 1994)

4.3.2.1 Piranske kulturne terase ali paštni

Območje obdelave je značilno terasirano pobočje Koprskih ali Šavrinskih Brd. Kot razlaga Križaj Smrdelova (2010), ga sestavljajo kulturne terase istrskega tipa, ki so značilne za tamkajšnjo kulturno krajino. Vzrok za njihovo izgradnjo je mehkost flišnih kamnin, zaradi katere je erozija med nalivi zelo močna. Termin kulturne terase Križaj Smrdelova definira: "Kulturne terase so reliefne stopničaste oblike v nagnjenem reliefu, ki jih je človek izoblikoval z namenom, da bi pridobil ravno kmetijsko površino, preprečil erozijo prsti in ohranil talno vlažnost na terasah. Izraz kulturna terasa označuje dejstvo, da je takšna terasa namenjena gojitvi kulturnih rastlin, zato jih lahko imenujemo tudi obdelovalne terase. Drug izraz za kulturne terase so antropogene terase, kot odraz človekovega dela, v nasprotju z naravnimi, rečnimi terasami". Križaj Smrdelova (2010) dalje opisuje zgradbo kulturnih teras, ki so sestavljene iz ravnega dela ali terasne police, imenovane ploskev ali

površina, iz strmega dela ali ježe oziroma brežine terase, ki se na koprskem imenuje škarpa. Terasna polica ima različne naklone, od nagnjenega navzven, ravnega ali nagnjenega navznoter. Na obliko in velikost strmega dela, torej ježe, poleg kamninske sestave vpliva naklon pobočja, večji kot je, višja je ježa terase. Za gradnjo strmega dela teras se je na področju Koprskih Brd uporabljala trdi peščenjak, ki sestavlja flišne plasti. Z njim se je oblikovalo ježe z različnimi nakloni. Ježe so zatravljene, takrat se imenujejo brežine ali so pozidane z navpičnimi zidovi. Ježe na območju obravnave, večinoma prekriva rastlinje ali jih sestavljajo zidovi. Terasne ploskve so precej ozke, saj je teren strm, zato ponekod merijo le nekaj metrov.

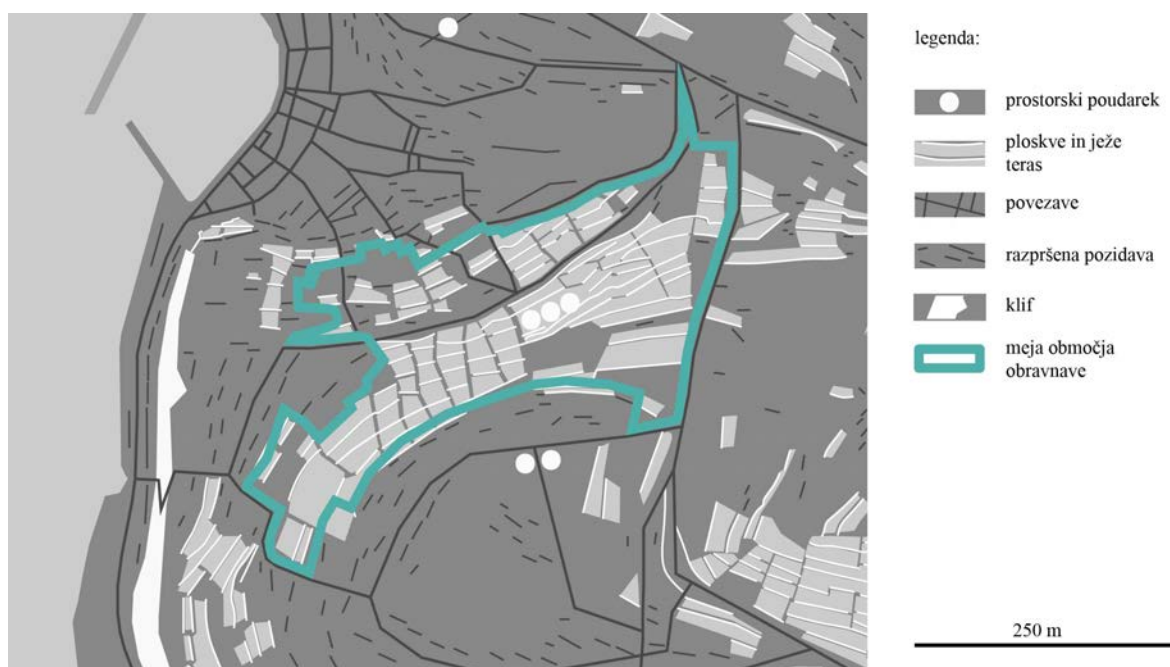
Slika 36: Prerez starih, tradicionalnih kulturnih teras v Strunjanskemu zalivu (Križaj Smrdel, 2010: 44)

Slika 37: Piranske kulturne terase ali pašni (Terčon, 2004: 41)

Perko (1999) opisuje zgodovino kmetovanja, ko je k Piranu, kot mestu, ki je imelo status castruma, pripadalo zaledje, ki ga je oskrbovalo s pridelki. Te so prebivalci porabili za lastne potrebe ali z njimi trgovali, predvsem z oljem in vinom. Terčon (2004) omenja, da je bila "prav okolica Pirana najboljše obdelana in gosto pokrita z vinsko trto in oljčnimi nasadi." Nadaljuje, da je bilo v tem primeru terasiranje smiselno, saj je obstajala potreba po pridobivanju obdelovalnih površin na strmem terenu, na voljo je bilo dovolj delovne sile. Pri obdelavi kulturnih teras na tem področju prevladujejo ročne tehnike, saj je dostop z mehanizacijo otežen. Takšna obdelava zaradi majhnosti parcel tako ne bi bila smiselna. Posledica majhnosti kulturnih teras je velika zemljiška razdrobljenost, ki je razlog za veliko pomešanost kultur. Med njimi so prevladovala tipične sredozemske rastline, kot so vinska trta, oljka murva, zgodnja zelenjava in smokva. Prst na terasah je rigolarna, ki je nastala iz rendzine in evtrične rjave prsti, spremenjenih zaradi dolgoletne obdelave. Zaradi drugačne strukture prebivalstva in odseljevanja so obdelovanje kulturnih teras počasi opuščali. Na delih se zato zaraščajo z lesnimi rastlinami, najpogostejše z navadnim brinom, navadnim rujem, rumeno navadno žuko, robido in robinijo ter z zelišč iz bližnjih gozdnih združb.

4.4 STRUKTURNA ANALIZA

Slika 38: Struktura v prostoru (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)

Radović (1972) fizične strukture v prostoru klasificira po funkciji in vsebini, kar v splošnem pomeni grajene fizične strukture in naravne fizične strukture. Naravne oblikujejo naravni dejavniki, kar v prostoru pomeni naravna območja, kot so: rečni tokovi, morske obale, gorski predeli, kot tudi mestne zelene površine. Grajene fizične strukture se delijo na

osnovne, kamor spada stanovanjska gradnja, centralne dejavnosti in proizvodnja ter na vitalne, kamor sodi vsa infrastruktura. Nadaljuje, da ima vsaka fizična struktura v mestu svoj položaj in pomen, ki sta odvisna od planskega koncepta mesta, naravnih pogojev in funkcije strukture same. Lynch (2010) dodaja, da je pri podobi okolja poleg strukture in pomena, pomembna še identiteta, ki nek objekt loči od okolice zaradi njegove individualnosti in edinstvenosti. Kot ugotavljajo Likar in sod. (2008) so osnovni principi ,po katerih so zgrajene prostorske stukture, univerzalni, zato se prilagajajo posebnostim konkretnega prostora, iz česar nastanejo prostori z lastno identiteto.

Na razporeditev prostorskih struktur v Piranu in zaledju je v največji meri vplival relief. Mesto se je razvilo na ravnem terenu ob obali, kjer je pozidava zgoščena, med njo tečejo ozke ulice. Glavne ulice potekajo vzporedno z obalo, stranske jih prečijo in povezujejo obalo s pobočjem Mogorona. Na njihovih presekih se nahajajo trgi, pomembni javni prostori v Piranu. V zaledju so zaradi strmine in potrebe po pridelovanju hrane pobočje Mogorona terasirali in s tem ustvarili za to območje tipično prostorsko strukturo. Terenu so prilagojene ulice, ki potekajo okrog pobočja, vzporedno s plastnicami. Tej smeri sledi pozidava z enodružinskimi hišami, razporejenimi ob ulicah in drevored cipres, glavna vertikalna dominanta na območju obravnave.

4.5 ZAZNAVNA ANALIZA

Slika 39: Zaznavna analiza (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)

Lynch (2010: 69) opisuje, da: "Vsebine mestnih podob, ki se nanašajo na fizične oblike, lahko prikladno razvrstimo v pet tipov elementov: povezave, robove, predele, vozlišča in poudarke." Ti elementi so uporabljeni pri opisu območja obravnave v okviru zaznavne analize (Slika 39). Analiza prikazuje razporeditev elementov, kjer izstopajo nedostopna območja, obdana z robovi, ki se pojavljajo v največjem obsegu in najbolj opredeljujejo percepcijo prostora, pri čemer pomenijo neprehodnost. Vse povezave na območju obravnave so na obeh straneh obdane z robovi, kar na terenu pomeni, da ob vseh poteh potekajo ograje, neprehodno rastje ali zidovi, ki preprečujejo prehod in pogled. Do območij za njimi dostopajo le lastniki in najemniki zemljišč, saj so ta pod ključem. Gibanje javnosti je tako možno le po poteh, ki prihajajo do območja obravnave iz mesta in na ulico Oljčna pot, ki ga preči. Ker so ostali deli območja za javnost zaprti, to povzroča precejšnje omejenost gibanja in slabo berljivost prostora. Zaprta območja sicer imajo notranje povezave, v okviru starih poti, ki so območje povezovala v preteklosti. Zaradi nezmožnosti terenskega ogleda zaprtega območja, te povezave v analizi niso označene, prav tako ne robovi v notranjosti zaprtih območij, kjer ograje potekajo med posameznimi parcelami. Izrazitejši robovi so še na zgornji meji območja, kjer nanj mejijo parcele enodružinskih hiš in na spodnjem delu območja, kjer je rob mesta. Drevored cipres na središču območja obravnave je edini prostorski poudarek, saj je zaradi višine dobro viden iz povezav, kljub robovom. Vozlišče je na koncu dveh poti, ki dosežeta zgornji krak Oljčne poti iz smeri osnovne šole in mesta.

Odstranitev preprek, ki obrobajo zaprta območja, bi popolnoma spremenila dožemanje prostora, saj bi postal bolj odprt. Če bi se poleg tega na zaprtih območjih omogočil dostop za javnost, bi območja pričela delovati kot javna zelena površina. Ta ne bi služila samo prebivalcem in turistom s svojimi funkcijami, temveč bi se z njo odprl nov prostor, na katerem se javnost zadržuje, kar je pomembno glede na pomanjkanje prostora na zoženem delu Piranskega polotoka.

4.5.1 Anketa med meščani

Za razumevanje pričakovanj, ki jih imajo Pirančani do zelenih površin v mestu, je bila narejena anketa, pri kateri je sodelovalo dvajset ljudi in je bila izvedena med naključnimi mimoidočimi na piranskih ulicah. Preučevala je, katere površine bi prebivalci namenili za mestni park in katere površine za območje z vrtički. Dodatno vprašanje se je nanašalo na ožje območje obravnave, pri katerem so anketiranci med različnimi možnostmi izbirali, katera raba bi bila tam najprimernejša.

Prvo navodilo na anketi se je glasilo: "Na karti označite, kam bi umestili mestni park." Odgovori so združeni na eni karti (Slika 40), ki predstavlja splošno mnenje anketirancev. Iz karte je razvidna želja po tem, da bi se mestni park uredil v neposrednem zaledju mesta,

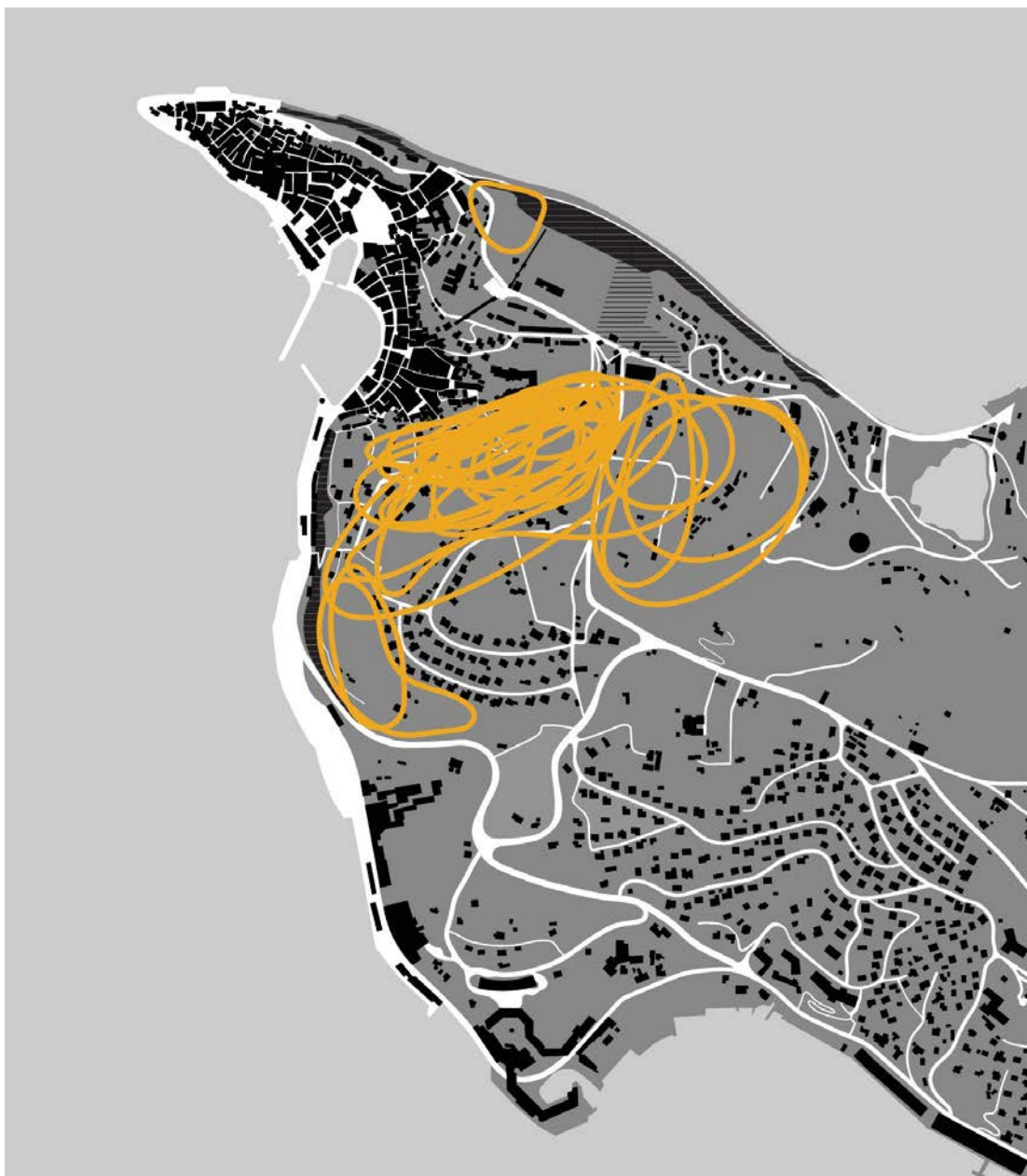
ki sega od pobočja pod mestnim obzidjem, preko območja, kjer je osnovna šola in čez Mogoron vse do vrhov klifov, ki so na vhodu v mesto s portoroške strani. Nekaj vprašanih je izrazilo željo, da bi bila parkovno urejena zahodna obala pod klifi, kjer so sedaj parkirišča. Pri anketiranju se je izkazalo, da bi več ljudi lokacijo za mestni park izbralo na ožjem območju obravnave, vendar so pri odločitvi raje upoštevali dejstvo, da je območje privatno, kar ga je izključilo iz izbora.

Slika 40: Združeni odgovori na vprašanje, kam bi umestili mestni park.

Drugo vprašanje se je glasilo: "Na karti označite, kam bi umestili vrtnice." Združeni odgovori na Sliki 41 razkrivajo enotno mnenje, po katerem naj bi bilo za vrtnice

najprimernejše pobočje Mogorona, predvsem njegov del, ki zavzema ožje območje obravnave. Glavni razlog za tako odločitev je dejstvo, da je taka raba tam že prisotna, dodatno je k odločitvi pripomogla tudi bližina mesta ter tradicija vrtničarstva na tem območju. Anketiranci so povedali, da je bilo območje pred privatizacijo prebivalcem širše dostopno in da je vrtničke obdelovalo več ljudi. Po njihovem pričevanju je bila najbolj problematična kraja pridelkov, zaradi česar so parcele obdali z ograjami. Nekateri so zagotovili, da bi se za obdelovanje vrtničke odločili le pod pogojem, da bi bil ustrezno zavarovan.

Slika 41: Združeni odgovori na vprašanje kam bi umestili vrtničke

Zadnje vprašanje je ugotavljalo, kakšna raba se prebivalcem zdi najprimernejša na ožjem območju obravnave. Na izbiro so imeli tri fotografije (Slika 42), pri čemer so imeli možnost izbrati več kot eno. Prva fotografija prikazuje obstoječe stanje na območju, ki je neurejeno, vendar je zaradi starih dreves, razgleda in zaraščenosti vseeno privlačno. Na drugi fotografiji je mediteranski park, ki se odlikuje po bujni zasaditvi in lepem razgledu, zadnja prikazuje urejene parkovne vrtičke, kot si jih je zamislil danski krajinski arhitekt Sørensen in prikazujejo optimalno urejeno prostorsko strukturo, pri kateri je praktična raba združena s parkovnimi elementi

Slika 42: Fotografije, ki so bile na razpolago pri odgovoru na vprašanje kakšna bi bila najprimernejša raba na območju obravnave. (levo) Obstoječe stanje na območju. (sredina) Mediteranski park (Mediterranean garden society, 1994). (desno) Sørensenovi parkovni vrtički (Flickrriver, 2014)

Preglednica 1: Rezultati vprašanja: "Katera raba je najprimernejša na ožjem območju obravnave?"

Izbran odgovor ali odgovori	Število odgovorov (20)
obstoječe stanje	1
mediteranski park	7
parkovni vrtički	2
obstoječe stanje in mediteranski park	2
mediteranski park in parkovni vrtički	6
parkovni vrtički in obstoječe stanje	2

Rezultati nakazujejo na to, da je najbolj zaželena raba za to območje park, kar je izbralo sedem anketirancev, šest se jih je odločilo za park in parkovne vrtičke. Zanimiv je podatek, da je devet ljudi pri prvem vprašanju označilo lokacijo primerno za mestni park zunaj območja obravnave, območje obravnave so določili primerno za vrtičke. Kljub temu so pri zadnjem vprašanju vsi izbrali, da si na območju obravnave želijo park, dva sta se pri tem odločila še za parkovne vrtičke. To dejstvo je možno razložiti s tem, da se Pirančani ne zavedajo potenciala območja obravnave, saj je v njihovih predstavah zaprto in nedostopno. Če bi se ponudila možnost, da se na tem mestu uredi mestni park, bi jim bilo to ljubše kot obstoječe stanje. Le en anketiranec bi obstoječe stanje ohranil, štirje so poleg te možnosti izbrali še park ali parkovne vrtičke, kar nakazuje na dejstvo, da jih prevelika urejenost parkovnih vrtičkov ni prepričala.

4.6 STANJE PROSTORA

Stanje prostora jev nadaljevanju razčlenjeno na kategorije, določene s pomočjo meril, ki jih Marušič in Ogrin (1998a) uporabljata za razvrščanje krajinskih vzorcev. Na eni strani ločita naravne pogoje kot sta podnebje in relief, na drugi površinski pokrov, ki je v primeru kulturne krajine posledica naravnih pogojev ob človekovem vplivu. Površinski pokrov se v prikazu stanja prostora deli na objekte, ceste in poti, visoko vegetacijo in kulturne terase, ki v osnovi pripadajo reliefu, vendar je njihova tvorba umetna in značilna za prostor v tej meri, da se lahko obravnavajo ločeno od reliefa. Elementi pri posamezni kategoriji predstavljajo morfološke značilnosti prostora, ki jih Marušič in Ogrin (1994a) označita kot tiste značilnosti krajinskega prostora, ki so vidno zaznavne in imajo značaj oblikovnih prvin. Razporeditev prostorskih elementov je v primeru območja obravnave odvisna predvsem od reliefa; strma pobočja so terasirana in zaraščena, nižina ob morju je pozidana. Ceste so speljane tako, da brez vzponov potekajo vzdolžno s pobočjem.

Slika 43 (levo zgoraj): Stavbno tkivo (kart. podl. TTN5, 1994)

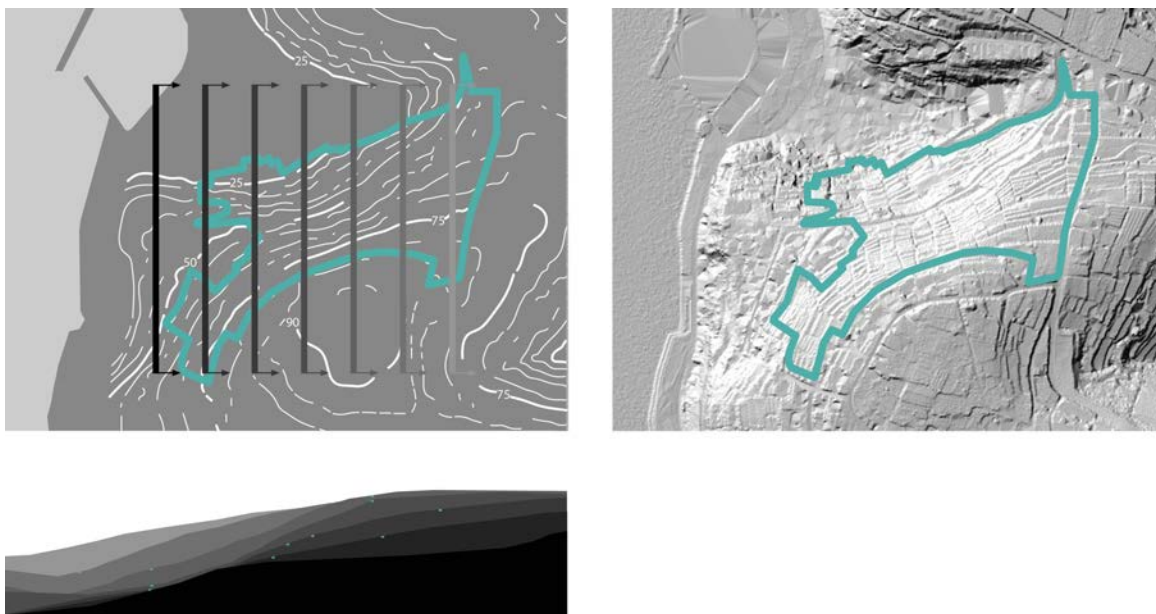
Slika 44 (desno zgoraj): Ceste in poti (kart. podl. TTN5, 1994)

Slika 45 (levo spodaj): Visoka vegetacija (kart. podl. DOF, 2014)

Slika 46 (desno spodaj): Kulturne terase (kart. podl. TTN5)

4.6.1 Relief

Relief je dejavnik, ki v največji meri določa fizično podobo območja obravnave. Teren na njem je dokaj strm in se dviga proti jugovzhodu iz nadmorske višine 25 metrov na višino 80 metrov nad morjem. Naklon pobočja znaša v povprečju 27 %, na njem se razporedi, kot prikazuje Lidar senčenje (Atlas okolja, 2016), približno 20 nivojev različno visokih teras. Višinske nize teras obdajajo kanali, vrezani prečno v pobočje. Zgrajeni so bili kot poti in za drenažo ob nalivih.

Slika 47 (levo zgoraj): Relief z označenimi prečnimi prerezi (kart. podl. TTN5)

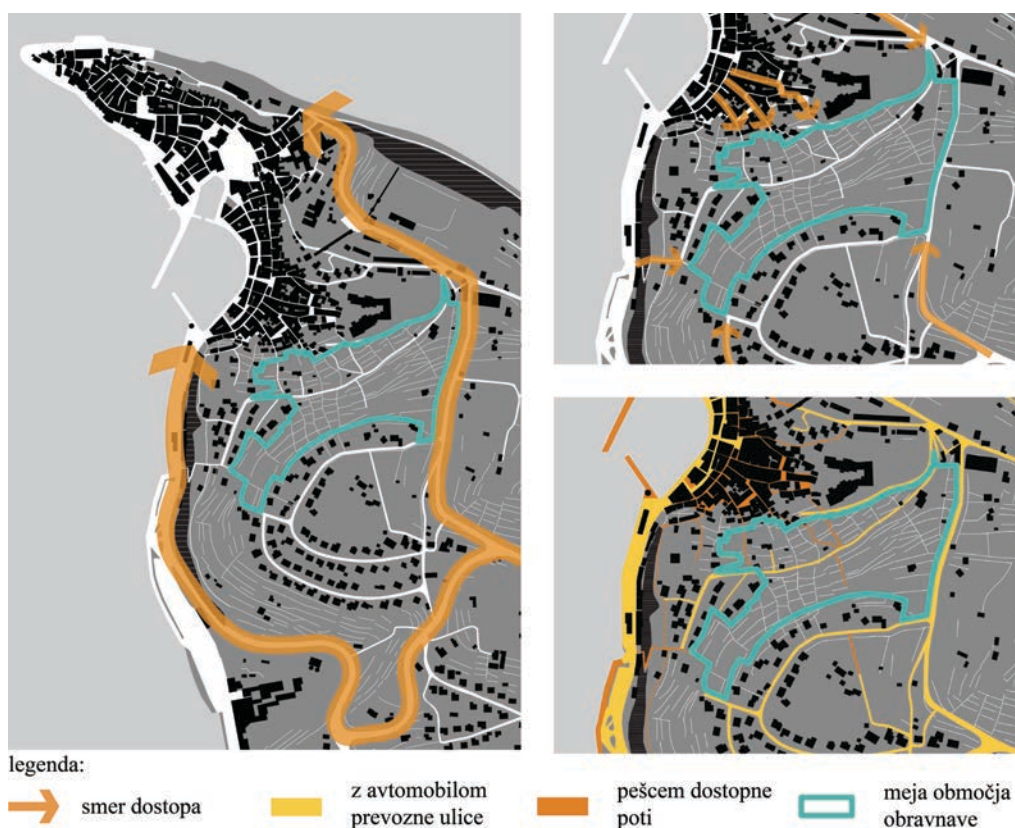
Slika 48 (levo spodaj): Prečni prerezi reliefa (TTN5, 1994)

Slika 49 (desno zgoraj): Lidar senčenje (Atlas okolja, 2016)

4.7 DOSTOPI

Analiza dostopov ugotavlja, kje potekajo dostopi do mesta in kje so možni dostopi do območja obravnave. Preverja tudi, katere povezave so prevozne z avtomobilom in katere so dostopne le pešcem. Ugotovitve so pomembne za določitev novih povezav, glede na mrežo obstoječih poti in ulic. Slika 50 prikazuje dva glavna dostopa do mesta, ki sta prevozna z avtomobilom. Prvi mesto doseže na njegovi vzhodni strani pri mestnem obzidju, drugi poteka okrog južne strani Mogorona do zahodne obale polotoka in pride v mesto na jugozahodni strani. Na Sliki 51 so označeni dostopi po katerih je možno dostopati do območja obravnave. S smeri mesta držijo tri peš poti, ki se zaključijo na Oljčni poti, z obale se do območja vzpne strma pot, ki je povezana z ulico Razgled in Oljčno potjo, vzhodni rob območja je možno doseči iz vzhodne mestne vpadnice. Iz tega je razvidno, da je povezav do območja dovolj, premalo je povezav, ki bi potekale čez območje samo,

zaradi česar je dostopov iz smeri Belega križa do mesta premalo in niso primerni za pešce. Z avtomobilom prevozne ulice na območju obravnave potekajo z majhnimi nakloni vzporedno s pobočjem in prihajajo iz smeri vzhodne mestne vpadnice. Pešcem dostopne poti ležijo pravokotno na pobočje in se nanj vzpenjajo iz mesta (Slika 52). Ta ureditev je glede na konfiguracijo terena primerna za možnost dostopa do območja za različne družbene skupine; gibalno ovirani in starejši ljudje imajo tako možnost dostopa po ravnem, saj je vzpon iz mesta zahteven.

Slika 50 (levo): Dostopi do mesta (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)

Slika 51 (desno zgoraj): Dostopi do območja (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)

Slika 52 (desno spodaj): Z avtomobilom prevozne ulice in pešcem dostopne poti (kart. podl. TTN5, 1994, DOF, 2014)

4.8 MOŽNOSTI PREBIVALCEV STAREGA MESTNEGA JEDRA ZA OBDELOVANJE LASTNIH VRTOV

Staro mestno jedro je gosto poseljeno, zato razen nekaj izjem, ob hišah ni prostora za bivalne in kuhinjske vrtove. S tem razlogom se situacija rešuje z najemanjem parcel na pobočju Mogorona, kjer ni urejeno dovolj prostora, da bi obdelovalo lastne vrtičke več prebivalcev starega mestnega jedra. Nadaljevanje naloge predstavlja rešitev, s katero bi tisti, ki bi to želeli, pridobili možnost najema lastne parcele z vrtičkom ali imeli možnost obdelovanja vrta v skupnostni organizaciji.

5 UREDITEV PARKOVNEGA VRTIČKARSKEGA OBMOČJA V PIRANU

5.1 OPIS REŠITVE

Osnovni namen pri oblikovanju parkovnega vrtičkarskega območja je zadovoljevanje potrebe prebivalcev in obiskovalcev Pirana po kakovostnem preživljanju prostega časa, pridelavi vrtnin, doživljanju narave in druženju. Vse to zasnova parkovnega vrtičkarskega območja v Piranu tudi omogoča.

Zasnova parkovnega vrtičkarskega območja ima tri sklope: parkovni del, območje s skupnostnimi vrtovi in območje z individualnimi vrtički.

V osrednjem delu je predviden mestni park, speljan vertikalno po nadaljevanju obstoječih povezav z mestom. Po stopniščih se vzpenja na različno oblikovane terase, ki jih spremljajo vodni motivi, klopi, zasaditev in pergole. Na vrhu parka je restavracija, vkopana v teraso in razgledna točka. Sadovnjaki ob vzdolžnih poteh, ki prečijo park, so del skupnostnih vrtov, vendar jih lahko uporabljajo tudi obiskovalci parka. V parkovni del je vključen še star drevored cipres.

Skupnostni vrtovi so neposredno povezani s parkom, z namenom, da se vrtnarjenje približa domačinom in tudi turističnim obiskovalcem. Organizirani so na sedem enot (Slika 53). Vsaka ima na razpolago samostojno lopo z orodjem in kuhinjo. Na terasi lope je urejena miza s klopmi, v škarpo pa sta vgrajena še umivalnik in kamin. Servisni del je umeščen med zelenjavne grede, sadovnjake in oljčnike, razporejene vzdolžno s pobočjem, skladno s smermi teras. Posamezna skupnost zavzema približno pet zaporednih teras in se z drugimi spaja vertikalno po pobočju.

Individualni vrtički so od glavne parkovne poteze s skupnostnimi vrtovi odmaknjeni na jugovzhod območja obravnave, z namenom, da se uporabnikom omogoči večja zasebnost. Princip zlaganja posameznih sestavnih delov je podoben; servisni del, pokrit s pergolo, se prislanja na zgornjo teraso, naprej od njega proti koncu terase pa je še sadovnjak ali oljčnik. Vzdolžno s teraso so razporejene na trakove razdeljene zelenjavne grede (Slika 53). Razlika je v tem, da ena vrtičkarska enota obsega celotno širino terase, kar omogoča večjo individualnost in zasebnost. Enote se navezujejo vzdolžno, na istem nivoju, kjer so ločene s potmi in prečno, kjer jih ločujejo škarpe teras. Osnovna principa zlaganja vrtičkarskih enot se pri razvoju zasnove prilagajata terasiranemu terenu in na novo vzpostavljenim potem.

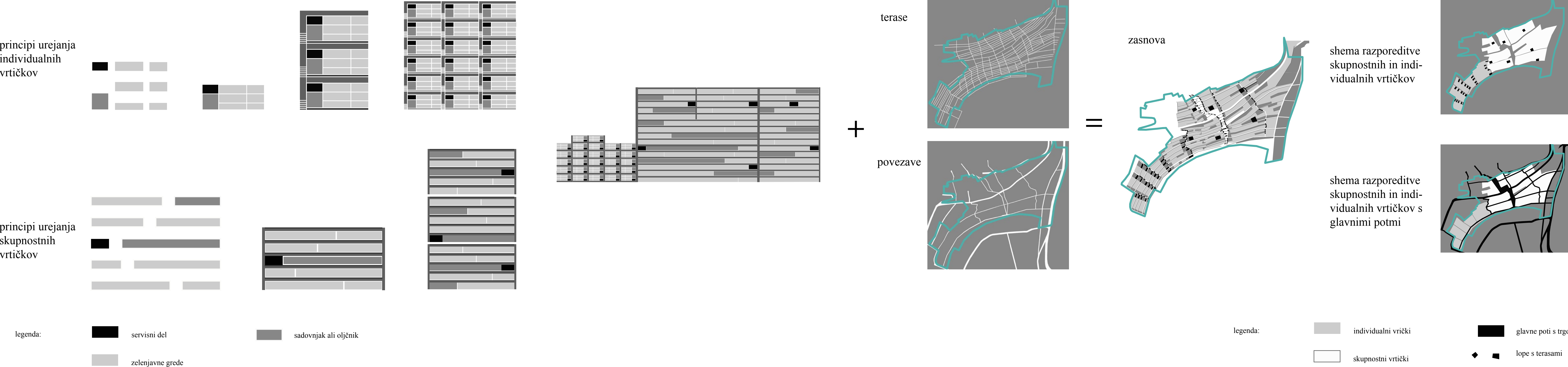
Na skrajnem vzhodu poteka čez območje promenada, ki je vzporedna severni vpadnici v Piran in je od nje odmaknjena v območje z gručasto posejanimi drevesi. Prečijo jo vzdolžne poti, ki se pričenjajo pri severni piranski obvoznici in potekajo čez celotno območje po ravnem, zato so primerne za gibalno ovirane, otroške vozičke in prevoz samokolnic.

Potek teras je ohranjen, vendar je predvidena razširitev, z namenom pridobivanja večjih ravnih površin, ki so bolj funkcionalne. Na ta način je prostor manj razčlenjen, bolj dostopen in sposoben nositi bolj pester program. Teren je reguliran s premeščanjem

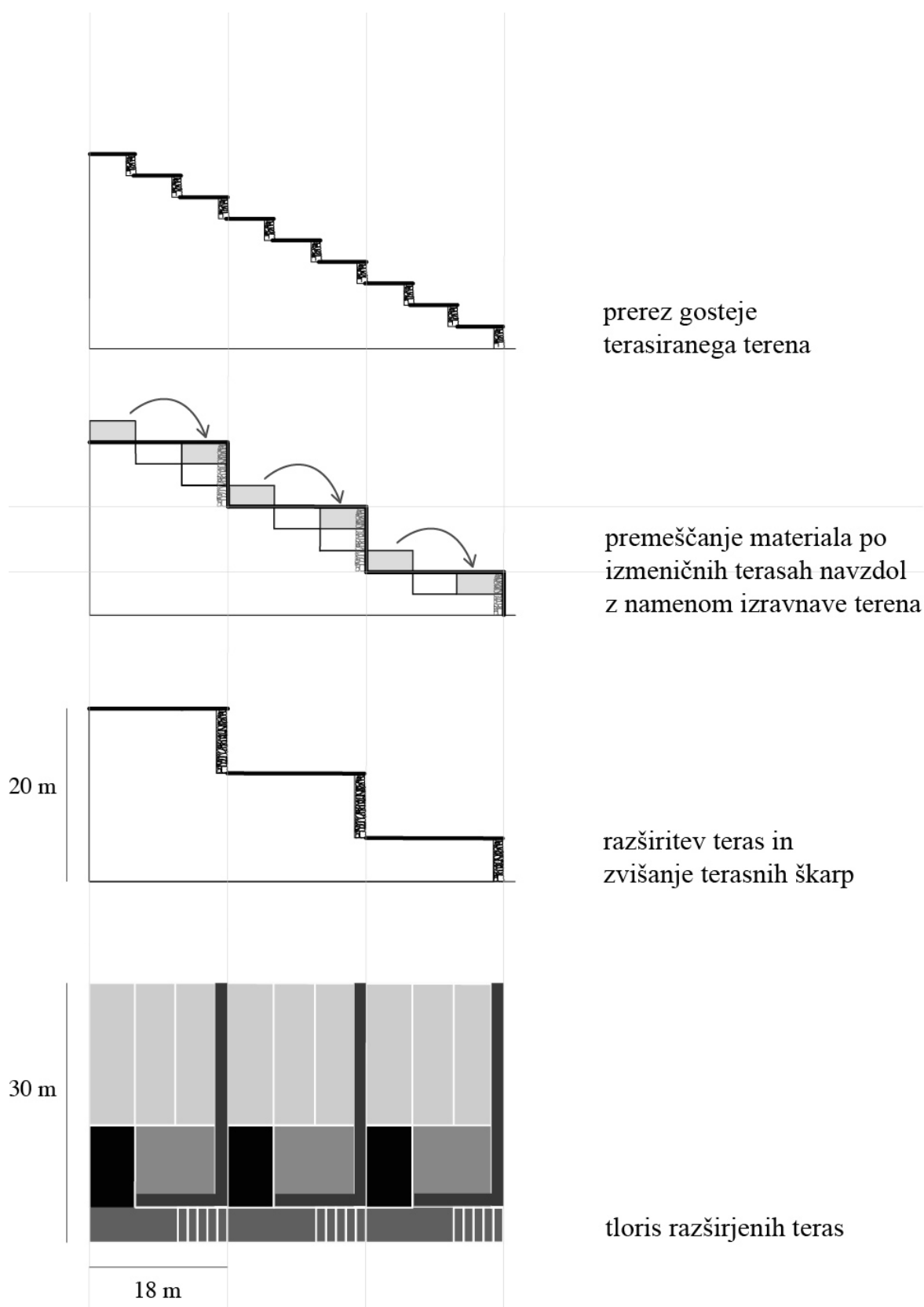
materiala (Slika 54), kar pomeni, da se na mestih, kjer so terase gosto razporejene, več teras združi v eno širšo teraso. To se doseže tako, da se material, ki obsega zgornjo teraso, premesti navzdol po terenu na vrh spodnje terase, s čimer se poveča terasna ploskev, posledično pa se poviša tudi ježa terase. Terasne škarpe se zaščitijo z zidovi, saj bodo zaradi razširitve precej visoke.

Za gradbeni material je predvidena uporaba lokalnega peščenjaka, ki sestavlja tlak na stopniščih in podporne zidove. Vezan je z malto. Zidovi so temeljeni 70 cm globoko in nagnjeni za 3 ° proti pobočju. Ravne poti in ploščadi se izvedejo iz na mestu litega tlaka, ki je brušen ali pran. Granodiorid v njem ima premer od 16 do 32 milimetrov. Vodni bazeni so zgrajeni iz betonskih korit, ki so na zunanjih straneh obzidana z zidovi iz peščenjaka. Ti služijo tudi kot osnova klopem, kjer so različno dolgi, visoki pa so 40 cm in široki 50 cm. Nanje so pričvrščene lesene deske, debeline 7 cm in širine 24,5 cm. Zaščitene so proti soli in vlagi, saj se pojavljajo tudi ob vodnem motivu.

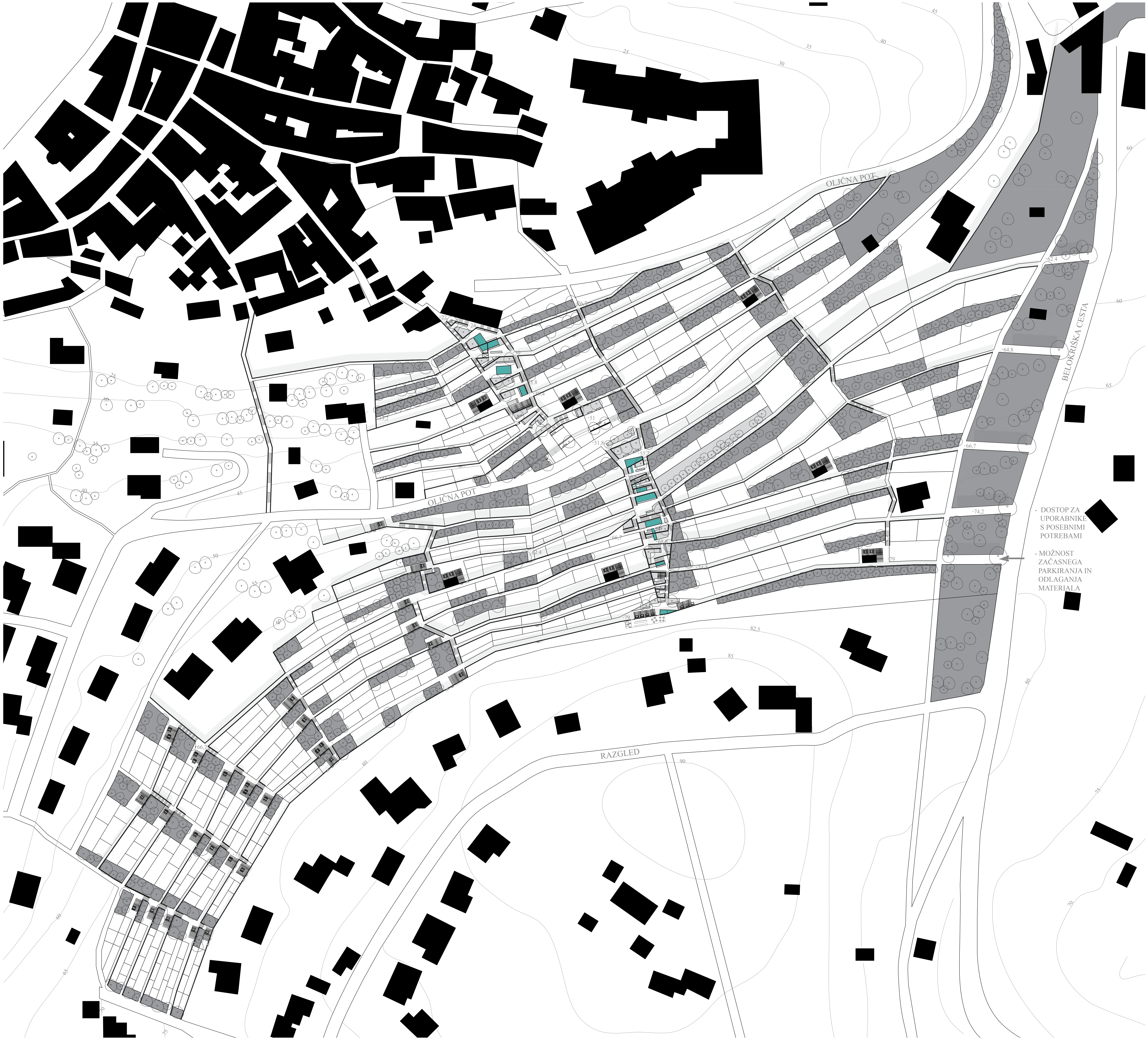
Drevnino predstavljajo mediteranska drevesa, kot so cipresa, pinijska, mandljevca, figa, granatno jabolko, oljka, breskev in agrumi. V parkovnem delu drevesa spremljajo okrasne zasaditve trajnic in grmovnic, ki so tipične za Primorsko in so odporne na sušnost in sol v zraku. V vrtičkarskih predelih je izbor rastlin odvisen od uporabnikov, ki imajo svobodo pri odločanju o zasaditvi teras, s čimer uporabniki dobijo možnost, da prispevajo značaju območja in si uredijo okolje, v katerem se zadržujejo, po lastnih željah.

Slika 53: Razvoj ideje s funkcionalno shemo

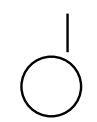
Slika 54: Principi preurejanja teras

- DOSTOP ZA
UPORABNIKE
S POSEBNIMI
POTREBAMI

- MOŽNOST
ZAČASNEGA
PARKIRANJA IN
ODLAGANJA
MATERIALA

M 1: 500

legenda

zelenjavne grede

voda in kompost

drevje in grmičevje

vodno korito

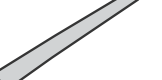
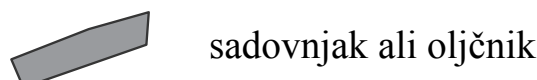
cvetlične grede

voda, žar, smeti in
lopa za orodje

utrjena trava na
začasnem parku

sadovnjak ali oljčnik

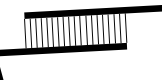
drevored cipres

skupnostna lopa

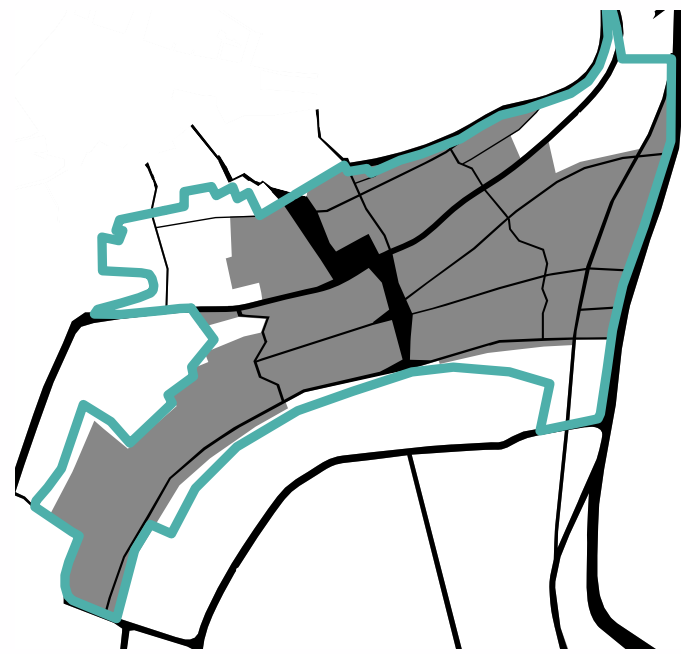
klopi

pergola

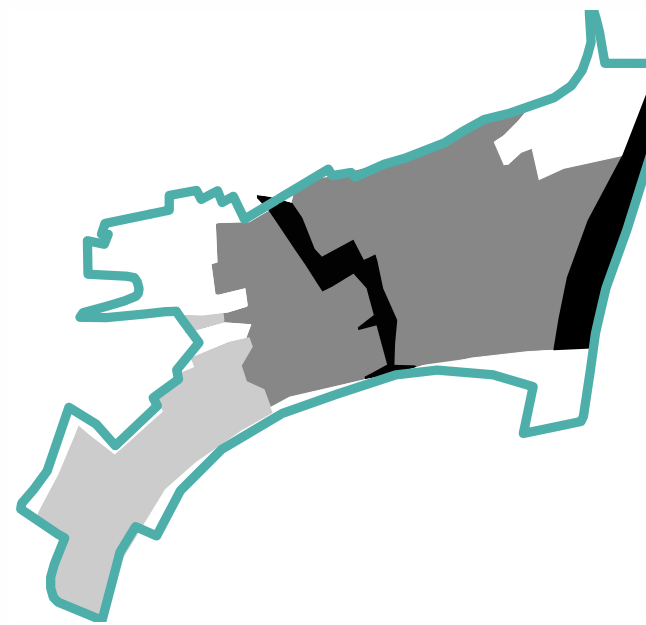

podporni zidovi in
stopnice

■ javno območje
■ poljavno območje

Slika 56: Shema dostopnosti

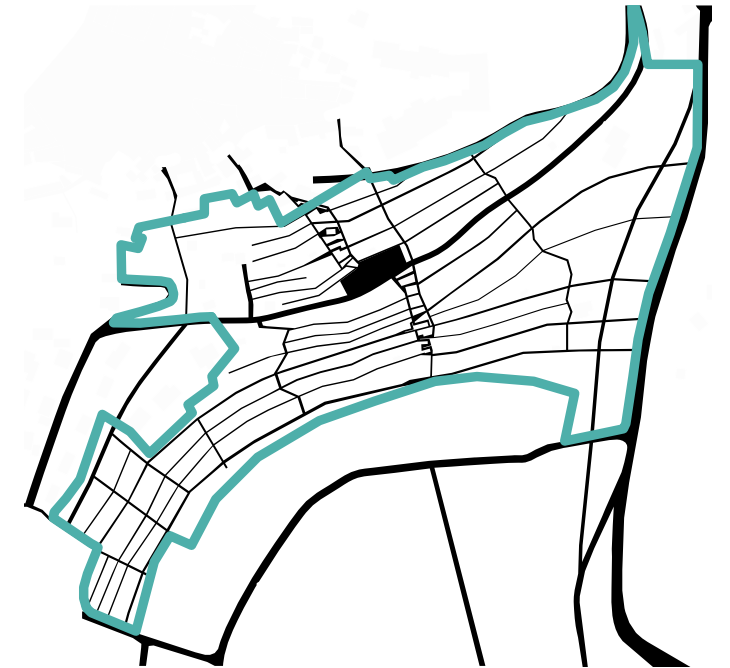
■ park
■ skupnostni vrtniki
■ individualni vrtniki

Slika 57: Shema programa

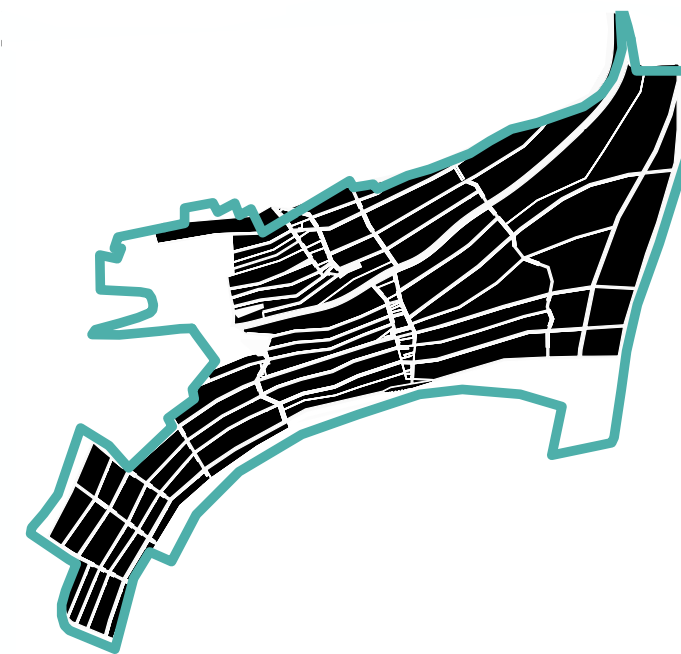

■ okrasna zasaditev
■ sadovnjak ali olivnjak
■ vrtniki

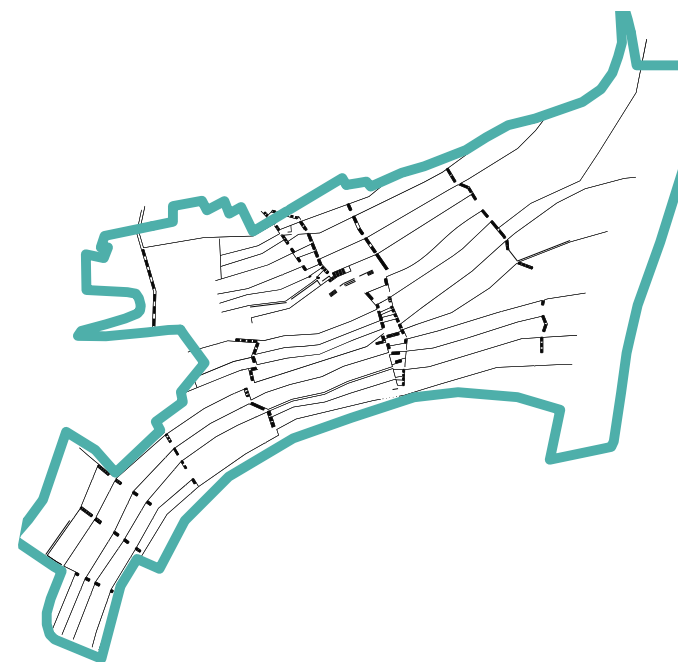
Slika 58: Shema rabe

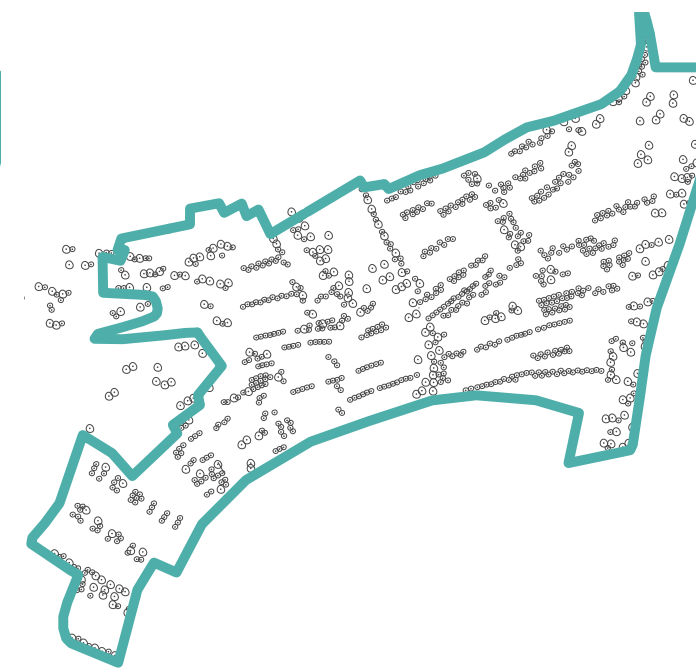
Slika 59: Shema poti

Slika 60: Shema teras

Slika 61: Shema stopnic in zidov

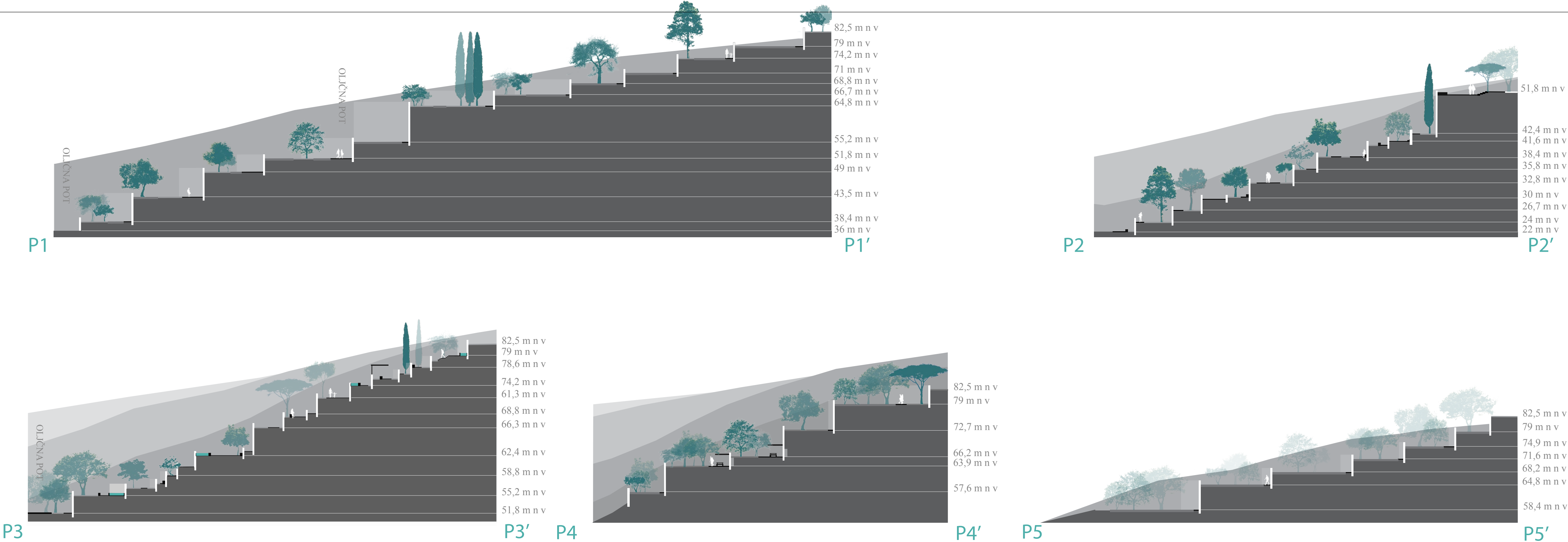
Slika 62: Shema drevnine

Slika 63: Shema urbane opreme

Slika 64: Shema tlorisa z označenimi prerezi

Slika 65: Prerezi, 1: 500

Slika 66: Vzdolžni pogled na zgornji del parka s skupnostnimi vrtovi, 1: 250

Slika 67: Prostorski prikaz A

Slika 68: Prostorski prikaz B

Slika 69: Prostorski prikaz C

6 SKLEP

Območje obravnave predstavlja velik potencial za Piran, saj je možno na eni lokaciji združiti potrebo prebivalcev po pridelavi vrtnin, kot ponuditi park, ki ga lahko uporabljajo domačini in obiskovalci. S tem Piran pridobi novo veliko urejeno površino, od koder se razprostirajo panoramski pogledi na staro mestno jedro in morje. Podana rešitev prikazuje, da je umestitev parkovnega vrtičkarskega območja na tej lokaciji možna. Za ustreznost lokacije je pomembno, da je v neposrednem zaledju mesta, in, da so z njim že vzpostavljene povezave. Na območju je vrtičkarska raba tradicionalna, zato je smiselno, da se tudi nadaljuje in to z neomejeno dostopnostjo za prebivalce. Prebivalci se namreč po večini ne zavedajo potencialov območja, saj ga dojemajo kot zaprto in nedostopno, zato ga ne vključujejo v svojo mentalno sliko prostora. Kljub temu anketa med meščani razkriva, da če bi bila možnost za to, bi si na tem mestu želeli parkovnega vrtičkarskega območja.

Rešitev predvideva razdelitev območja na prostorske kategorije, ki zadovoljujejo potrebe različnih uporabnikov. Osrednji parkovni del je namenjen vsem obiskovalcem, tako domačinom kot turistom, ki se lahko rekreirajo z vzpenjanjem skozi park in počivajo na klopih v senci dreves ter ob hlajenju vode opazujejo panoramski pogled na Piran. Levo in desno se odpirajo pogledi na vrtičke, sadovnjake in oljčnike. Park deluje tudi kot prehodno območje iz mesta v zaledje.

Območja skupnostnih vrtov in individualnih vrtičkov so namenjena pridelavi vrtnin in za rekreacijo meščanov, ki imajo možnost ustvarjanja z rokami, ob čemer se sprostijo in dobijo občutek, da počnejo nekaj koristnega. Ob tem imajo izbiro ali želijo sodelovati z drugimi ali pa obdelovati zemljo individualno. V skupnostnih vrtovih je sodelovanje možno tudi s turisti, zato je lahko funkcija takega območja poleg pridelovalne tudi turistična. Obiskovalci lahko kupujejo pridelke, sodelujejo na delavnicah in vodenih skupinah, kar domačini lahko izkoristijo za vzpostavitev dodatne turistične ponudbe.

Parkovno vrtičkarsko območje se lahko oblikuje v skladu s tradicionalnimi principi preurejanja teras, ki so modificirane novi funkciji primerno. S tem se delno ohrani prvoten potek teras, ki z razširitvijo pridobijo sposobnost, da nosijo bolj pester program in postanejo bolj funkcionalne.

7 POVZETEK

Mestne zelene površine so pomemben del vsakega mesta. Nujnost svoje prisotnosti opravičujejo z opravljanjem različnih funkcij. V parkih in na vrtičkih se zvrstijo funkcije mestnega zelenja, ki so opisane v nalogi, saj sta to prostorski kategoriji, ki sta namenjeni prebivalstvu in zato opravljata predvsem socialne funkcije.

Naloga se ukvarja z umestitvijo parkovnega vrtičkarskega območja v Piranu, ki je turistično mesto, s slabo ponudbo zelenih površin, saj jih je premalo, tiste, ki pa so, nimajo dovolj velike površine. Kot primerno območje za mestni park z vrtički je zato predvideno ožje območje obravnave, v neposrednem zaledju mesta, kjer je bila vrtičkarska raba prisotna od začetkov razvoja mesta in je še vedno v obliki zasebnih vrtov med zaraščenimi zemljišči, ki so oblikovane s starimi terasami. Območje je bilo določeno s pomočjo karte namenske rabe, ki ga opredeljuje kot javno zeleno površino.

Za namen ugotavljanja lastnosti ožjega območja obravnave in potreb mesta so bile opravljene analize, ki so obravnavale širše območje obravnave in nato ožje območje obravnave. V okviru prvih analiz je bila preverjena ponudba zelenih in odprtih površin na širšem območju od Fiese do Seče, iz česar je bilo ugotovljeno, da se ti dve prostorski kategoriji pojavljata večinoma ob obali, v okviru turistične infrastrukture, medtem ko v notranjosti Piranskega polotoka javnih zelenih in odprtih površin skoraj ni. Pregledan je bil načrtovan razvoj odprtih in zelenih površin, ki predvideva vključitev notranjosti polotoka v mrežo javnih zelenih površin, kar bi podpirala ureditev parka z vrtički na ožjem območju obravnave. Drugi del analiz, ki je namenjen preučevanju ožjega območja obravnave, vključuje pregled kartografskega gradiva, iz katerega so razvidni relief, povezanost območja z mestom in zaledjem, pokrovnost, raba, zgodovinski razvoj in poseganje kulturne dediščine na območje. V okviru analiz je bila pregledana literatura s področja kulturnih teras in s področja Pirana in njegovega razvoja. Za namen ugotavljanja strukturnih lastnosti prostora je bila na podlagi kartografskega gradiva opravljena strukturna analiza, za preučevanje zaznavnih lastnosti prostora pa zaznavna analiza. Splošne ugotovitve iz analiz so, da je trenutno dokaj neuporabljeno in zaraščeno območje primerno za izgradnjo parkovnega vrtičkarskega območja, za kar je dovolj veliko in ker že sedaj nosi kmetijsko rabo. Anketni vprašalnik med meščani je potrdil, da si tudi oni želijo parkovne in bolj urejene vrtičkarske rabe na tem območju.

Predlagana ureditev podpira iz analiz ugotovljene potrebe meščanov in turistov, zato je programsko razdeljena na tri dele. Prvi obsega parkovno območje, ki je javno in namenjeno rekreaciji in počitku vseh obiskovalcev. Parkovni del je umeščen med skupnostno vrtičkarsko območje, kjer meščani lahko sodelujejo pri vrtičkarstvu, v kar se vključijo lahko tudi turisti. Tretji del obsega individualne vrtičke, ki so odmaknjeni na jugozahod območja in omogočajo večjo zasebnost pri vrtičkarski dejavnosti. Poti so organizirane mrežno po območju, prečne so strme in potekajo po stopniščih, vrezanih v terasirano pobočje, vzdolžne pa so ravne in segajo z vzhodne strani območja do skrajnega zahoda, kjer je individualna vrtičkarska raba. Na ta način lahko tudi gibalno oviran uporabnik doseže območja z različnimi programi po ravnem.

8 VIRI

8.1 CITIRANI VIRI

Apartmaji Ernestini. 2013. Piranski polotok s Portoroškim zalivom in Sečoveljskimi solinami

http://www.apartment-piran.com/images/panorama1_v.jpg (20. nov. 2015)

Atlas okolja. 2016. Lidar senčenje

http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso (5. jan 2016)

Bernik S. 1968. Koper Izola Piran. Organizem slovenskih obmorskih mest. Piran, Medobčinski zavod za spomeniško varstvo: 228 str.

Bilgili B.C., Gökyer E. 2012. Urban green space system planning. V: Landscape Planning. Ozyavuz M. (ur.). Rijeka, InTech: 107-122

Bonin F., Hoyer S.A., Terčon N. 1993. Piransko Pristanišče od starega mandrača do današnje podobe. Načrt Pirana. Piran, Pomorski muzej "Sergej Mašera": 115 str.

Bratina N. 1997. Doživljanje mestnega odprtega prostora - Bevkov trg v Novi Gorici. Urbani izziv, 32-33: 60-68

Caprin G. 1905. L'Istria nobilissima. Načrt Pirana. 1.del. Trst, F.H. Schimff: 304 str.

Das Kleingartenwesen in Wien. Denkschrift herausgegeben vom Siedlungs- und Kleingartenamt der Stadt Wien. 1939. Wien, W. Hamburger: 20 str.

DOF – Digitalni ortofoto M 1 : 5000. Geodetska uprava Republike Slovenije. 2014
Območna geodetska uprava Ljubljana (izpis iz baze podatkov, pridobljeno mar. 2015)

Fistrič Š. 2009. Park Tivoli in njegovi obiskovalci. Ljubljana, Fistrič Š.: 30 str.

Flickrriver. 2014.

http://www.flickrriver.com/photos/de_ijssel/14174986431/ (26. jan. 2016)

Franciscejski kataster. Katastrska mapa Piran M 1 : 2880. 1818. Ministrstvo za kulturo
<http://giskd6s.situla.org/giskd/> (5. sept. 2015)

- Furgeson M. 2016. Healing gardens. University of Minnesota.
<http://www.extension.umn.edu/garden/landscaping/design/healinggardens.html> (4. jun. 2016)
- Gazvoda. D. 2001. Vloga in pomen zelenega prostora v novejših slovenskih stanovanjskih soseskah. *Urbani izziv*, 12, 2: 35-42
- Goriup Z. 1975. Nekateri vidiki načrtovanja zelenja v okviru urbanističnega načrta. Ljubljana, Urbanistični in inštitut Slovenije: 37 str.
- Green space ordinance graphic. 2013. Stadt Münster (jun. 2013)
<http://www.muenster.de/stadt/livcom/index244.htm> (2. jan. 2016)
- Hladnik J. 2000. Narava v mestu kot element prostorskega plana. V: Narava v mestu. Med načrtovanjem in spontanim. 7. redna konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 12-13 okt. 2000. Matjašec D., Marinček P., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 39-44
- Howard E. 1902. Garden cities of tomorrow. London, Swan Sonnenschein & Co. ltd: 195 str.
<https://archive.org/stream/gardencitiestom00howagoog#page/n3/mode/2up> (3. jun. 2016)
- Ipop. 2011. Pogovor Onkraj gradbišča z Majo Simoneti in Dragom Kosom.
<http://ipop.si/2011/09/07/pogovor-onkraj-gradbisca-z-majo-simoneti-in-dragom-kosom/> (8. Jun. 2016)
- Jacobs J. 2009. Umiranje in življenje velikih ameriških mest. slov. izd. Ljubljana, Studia humanitatis: 511 str.
- Jivén G., Larkham P.J. 2003. Sense of Place, Authenticity and Character: A Commentary. *Journal of Urban Design*, 8, 1: 67–81
- Jurman U., Peterlin M., Vrbica S. 2015. Začasna raba prostora. Prostori sodelovanja.
<http://prostorisodelovanja.si/zacasa-raba-prostora-2/> (12.feb. 2016)
- Kokot Kranjec M., Vovk Korže A., 2013. Družbena sprejemljivost zelenih površin v Mariboru. *Geografski obzornik*, 1-2: 38-44
- Kos D. 2008. Narava v mestu ali mesto v naravi. *Urbani izziv*, 19, 2: 5-9
- Kovač M. 2008. Strokovne zasnove varstva kulturne dediščine za območje občine Piran. Piran, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Območna enota Piran: 15 str.

- Krakovski vrt. 2015.
<http://krakovskivrt.blogspot.si/2015/11/vrt-za-piknik-doizivetje-v-centru.html> (7. jun. 2016)
- Križaj Smrdel H. 2010. Kulturne terase v slovenskih pokrajinah. Dela.
Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 34: 39-60
- Kryštufek 2000. Narava v mestu kot element prostorskega plana. V: Narava v mestu.
Med načrtovanim in spontanim. 7. redna konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 12-13 okt. 2000. Matjašec D., Marinček P., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 19-24
- Kučan A., Sulič K. 2008. Analiza potreb po javnih zelenih površinah v Grosupljem. Urbani izziv, 19, 2: 42-52
- Kulturna dediščina. 2009. Ministrstvo za kulturo. Register nepremične kulturne dediščine.
<http://rkd.situla.org> (11. dec. 2015)
- Landscape notes. 2014. Park Angiolina: Symbol of Opatija.
<https://landscapenotes.com/2014/01/31/park-angiolina-symbol-of-opatija/> (1. jun. 2016)
- Landscape notes. 2012. Park Güell
<https://landscapenotes.com/2012/05/21/park-guell/> (1. jun. 2016)
- Likar D., Ostan A.S. Pleterski A., Rožič J., Štular B. 2008. Sporočila prostora. Ljubljana, Založba ZRC: 260 str.
- Lynch K. 2010. Podoba mesta. slov. izd. Novo mesto, Goga: 225 str.
- Lund A. 2011. Denmark's oval community gardens. City Farmer News.
<http://www.cityfarmer.info/2010/11/19/denmarks-oval-community-gardens/> (16. jun. 2016)
- Marušič I., Ogrin D. 1998a. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. Metodološke osnove. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS, Urad za prostorsko planiranje: 120 str.
- Marušič I., Ogrin D. 1998b. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. Krajine primorske regije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS, Urad za prostorsko planiranje: 100 str.
- Mediterranean Garden Society. 1994
<http://www.mediterraneangardensociety.org/index.html> (26. jan. 2016)

- Mestni vrtički. 2016. Ljubljana.
<http://www.ljubljana.si/si/zelena-prestolnica/zelene-tocke/20-trajnostnih-projektov-mol/mestni-vrticki/> (5. jun. 2016)
- Metina lista. 2016. Vrtičkarstvo se v mestu počuti kot doma.
<http://metinalista.si/vrtickarstvo-se-v-mestu-pocuti-doma/> (13. jun. 2016)
- Miracle farm. 2016. Miracle Farms, a 5-acre commercial permaculture orchard in Southern Quebec, Canada.
<http://miracle.farm/en/> (17. jun. 2016)
- Namenska raba prostora. 2010. Občina Piran. Javni prostorski podatki občine Piran.
<http://portal.3-port.si/public/trimap/piran/javno/piran-nusz.htm> (23. dec. 2015)
- Norberg Schultz C. 1984. Genius loci: towards a phenomenology of architecture. New York, Rizzoli: 213 str.
- Ogrin D. 1982. Vrednotenje odprtega prostora in možnosti razvoja. Sinteza, revija za likovno kulturo 58, 59, 60: 28-34
- Ogrin D. 2010. Krajinska arhitektura. Ljubljana, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani: 324 str.
- Ogrin D., Marušič I., Kučan A., Simoneti M., Kopač M., Doležal M. 1994. Zeleni sistem Ljubljane. Ljubljana, Inštitut za krajinsko arhitekturo: 85 str.
- Onkraj gradbišča. 2016.
<https://onkrajgradbisca.wordpress.com>
- Park Güell. 2015. Wikipedia
https://sl.wikipedia.org/wiki/Park_Güell (2. jun. 2016)
- Park Angiolina in sv. Jakov. 2006. Parkovi Opatija.
<http://www.parkovi-opatija.hr/angiolina-svjakov.html> (5. jun. 2016)
- Peterlin M. 2015. Začasne rešitve za trajne učinke. Mladina, 2015, 17-18: 68-69
- Perko D. 1999. Slovenjija: pokrajine in ljudje. Ljubljana, Mladinska knjiga: 735 str.
- Pinterest. 2016. Henrik Sorensen
<https://www.pinterest.com/joseramonpuerto/herning-sorensen/> (4. jun. 2016)
- Polič M. 2000. Izkušnja narave v mestu. V: Narava v mestu. Med načrtovanim in spontanim. 7. redna konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 12-13 okt. 2000. Matjašec D., Marinček P., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 9-14

- Raba tal. 2010. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Javni pregledovalnik grafičnih podatkov MKGP.
<http://rkg.gov.si> (29. nov. 2015)
- Radović R. 1972. Fizička struktura grada. Beograd, Institut za arhitekturo I urbanizam Srbije: 161 str.
- Simoneti M. 1992. Javne zelene površine: predstavitev raziskovalne naloge in delovnih tez. Urbani izziv, 4, 21-22: 103-108
- Simoneti M. 1997. Mestne zelene površine: med ljubiteljstvom in stroko. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 205 str.
- Simoneti M. 2000. Predgovor. V: Narava v mestu. Med načrtovanim in spontanim. 7. redna konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 12-13 okt. 2000. Matjašec D., Marinček P., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
- Simoneti M, 2014. Urbano vrtičkarstvo. Prostori sodelovanja.
<http://prostorisodelovanja.si/urbano-vrtickarstvo/> (12. feb. 2016)
- Simič S. 1996. Piran – Pirano. Ljubljana, Institut za komunikacije in informatiko: 111 str.
- Simič S. 2000. Piran na robovih stoletij. Stare razglednice. Ljubljana, Institut za komunikacije in informatiko: 281 str.
- Smaniotto Costa C., Škulje Erjavec I., Mathey J. 2008. Zelene površine – najpomembnejši vir za sonaravnost mest . Metoda GreenKeys za razvoj zelenih površin. Urbani izziv, 19, 2: 95-109
- Stiles R. 2013. A guideline for making space. Joint strategy. Dunaj, Institute for urban design and landscape architecture: 48 str.
- Šepec Mlakar B. 1994. Vloga zelenja v urejanju malih mest. Urbani izziv, 6, 26-27: 56-61
- Škulje Erjavec I. 2008. Mestne zelene površine. Urbani izziv, 19, 2: 3
- Škulje Erjavec I. 2014. Designing Allotment Gardens? What can be learned from experiences of Slovenia. V: Urban allotment gardens in European cities. Lisbon Joint MC and WG Meeting, Lizbona, 20-22. mar. 2014: 37-42
http://www.urbanallotments.eu/fileadmin/uag/media/Lisbon/9-ISE_lisbon_meeting_designing_allotment_gardens_final.pdf (15. jun. 2016)
- Tagessecond. 2015
<http://tagsecond.com/tag/krakovski> (12. jun. 2016)

Terčon N. 2004. Z barko v Trst. Pomorstvo v Piranu, Izoli in Kopru ter gospodarska vloga severnozahodne Istre v odnosu do Trsta (1850 – 1918). Piran, Pomorski muzej "Sergej Mašera": 236 str.

Titl J. 1993. Primorje Kras A – Ž. Priročnik za popotnika in poslovnega človeka. Murska Sobota, Pomurska založba: 191 str.

TTN 5 – Temeljni topografski načrt M 1 : 5000. 1994. Območna geodetska uprava Ljubljana (izpis iz baze podatkov, pridobljeno mar. 2015)

Voglar D. 1994. Enciklopedija Slovenije. 8. zvezek. Ljubljana, Mladinska knjiga: 416 str.

Vrtičkarji na Žalah danes in nikoli več. 2007. MMCRTvslo.
<http://www.rtv slo.si/slovenija/vrtickarji-na-zalah-danes-in-nikoli-vec/69484> (12. jun. 2016)

Ward Thompson C. 2000. What is natural about a city? An exploration of precise plans, fuzzy frameworks and loose – fit landscapes. V: Narava v mestu. Med načrtovanim in spontanim. 7. redna konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 12-13 okt. 2000. Matjašec D., Marinček P., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije: 1-8

Zakon o varstvu kulturne dediščine. Ur.l. RS št. 16/2008

Zupan T. 2012. Smiselne okupacije pri starejših pacientih z depresijo. 6. Konferenca delovnih terapevtov, okt. 2012. Begunje, Psihiatrična bolnišnica Begunje (neobjavljeno)

8.2 DRUGI VIRI

Drozg V. 1995. Geographica Slovenica 27. Morfologija vaških naselij v Sloveniji. Ljubljana, Inštitut za geografijo: 183 str.

Neufert E. 2002. Projektiranje v stavbarstvu. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije: 193 str.

Plej A. 2015. Skupnostni urbani vrtovi: nova družbeno-prostorska paradigma. Diplomsko delo. Biotehniška fakulteta: 123 str.

Senčar P. 2008. Piran: turistični vodnik. Piran, Maona: 71 str.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici Darji Matjašec za vso strokovno pomoč in potrpežljivost.

Zahvaljujem se tudi sošolkama Nuši in Neži ter staršem za neizmerno podporo.

Priloga A

Anketni list 1

ANKETA

datum: 27. jan. 2016

št. ankete:

1. Na karti označite, kam bi umestili mestni park.

Priloga B

Anketni list 2

2. Na karti označite, kam bi umestili vrtilčke.

Priloga C

Anketni list 3

3. Katera raba se vam zdi najprimernejša na tej lokaciji?

☐☐☐